

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Sosiaalisia asumistaitoja koskevan kurssimallin kehittäminen vapautumassa oleville naisvangeille

Leskinen Heli & Wallenius Terhi,

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Sosiaalisia asumistaitoja koskevan kurssimallin kehittäminen
vapautumassa oleville naisvangeille

Leskinen Heli, Wallenius Terhi
Sosionomikoulutus,
rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2017

Leskinen Heli, Wallenius Terhi

Sosiaalisia asumistaitoja koskevan kurssimallin kehittäminen vapautumassa oleville naisvangeille.

Vuosi	2017	Sivumäärä	62
-------	------	-----------	----

Suomessa käynnissä olevan asunnottomuusohjelman päämääränä on liittää asunnottomuus-työ entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntaa asunto ensin -periaatteen pohjalta. Yhtenä hankkeen osana on yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tukea vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien asunnon saantia.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön kehityksen kohteena oli vankilasta asunnottomana vapautuvien vankien asunnottomuuden ennaltaehkäisy voimavaraistavan asumisvalmennuskurssin avulla. Työelämäkumppanina toimi Sininauhasäätien Pop Up asumisneuvontakioski sekä asumistaitokurssit hanke, jossa kehitetään asumiskurssimalleja ja liikkuvaa asumisneuvontakioskimallia.

Työssä keskeisiä teoreettisia käsitteitä ovat sosiaalinen kuntoutus, asunnottomuus, syrjäytymisen ehkäisy, vankilasta vapautuminen sekä kokemusasiantuntijuus. Opinnäytetyömme viitekehys on ratkaisukeskeinen ja sovelsimme kurssissamme ratkaisukeskeistä ja voimavaraistavaa työtapaa. Asumistaitokurssin järjestäminen vankilassa vapautumassa oleville vangeille myötäilee valtion asumispoliittisia päätöksiä ja eri asiantuntijoiden mielipiteitä ennaltaehkäisevästä asunnottomuustyöstä ja on osa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa.

Arvioimme opinnäytetyömme tavoitteiden saavuttamista ja itse produktin toimivuutta kurssilla saatujen havaintojen sekä työelämäkumppanimme sekä kurssille osallistuneiden vankien palautteen perusteella. Kurssin perusteella kävi selväksi, että tietoa asumiseen liittyvistä asioista vapautuvien vankien keskuudessa tarvitaan. Hyvät edellytykset tämänkaltaisen toiminnan järjestämiseen vankilassa olisi kolmannen sektorin järjestöillä. Toimintaa voidaan jalkauttaa ja sen vaikuttavuus kasvaa jos kurssin toteuttaminen tapahtuu yhteistyössä vankilan ja sen henkilökunnan kanssa

Asiasanat: Asuminen, asunnottomuus, kokemusasiantuntijuus, ratkaisukeskeisyys, naisvangeit

Leskinen Heli, Wallenius Terhi

Producing an Empowering Housing Course for Female Prisoners Who Are about to Be Released

Year	2017	Pages	62
------	------	-------	----

This Bachelor's thesis examines homeless female prisoners and their housing issues. The National Homelessness Strategy in Finland is based on the Housing First model. This programme associates homeless policy closely with marginalization. An essential part of this policy is to support the housing project of prisoners who are about to be released and those carrying out community service. The Criminal Sanctions Agency of Finland is an active party in this project.

The aim of this functional Bachelor's thesis was to produce an empowering and enabling housing course that deals with the challenges of housing exclusion among female prisoners. This thesis was assigned by the Finnish Blue Ribbon (Sininauhasäätiö) and is part of Pop Up Housing Kiosk and Housing Course project.

The theoretical framework of this thesis includes the following themes: social rehabilitation, homelessness, preventing exclusion, release from prison and peer mentoring. An empowering and solution-focused approach was used when coaching female prisoners about to be released from Vanaja Prison. This course complies both with the national homelessness strategy and expert opinions on preventing homelessness.

The conclusions drawn from the thesis were assessed with the help of observations during the course and feedback received both from the attendees and the Finnish Blue Ribbon. The results of this thesis and arranging a housing course indicate the prisoners have comprehensive needs for information on housing issues. The results support the idea that service providers, mainly the Non-Governmental Organizations, could have the best resources to organize housing courses in prison. The effectiveness of the housing course can be further increased if it is carried out in co-operation with the prison and its staff.

Keywords: housing, homelessness, peer mentoring, solution-focused approach, female prisoners

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppanit.....	6
	2.1 Sininauhasäätiö.....	7
	2.2 Vanajan vankila.....	8
	2.3 Naisvangit.....	9
3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	10
4	Teoreettinen viitekehys.....	12
	4.1 Sosiaalinen kuntoutus.....	13
	4.2 Kokemusasiantuntijuus.....	14
	4.3 Vankilasta asunnottomaksi vapautuvat naiset.....	16
	4.3.1 Naiset ja tasa-arvo.....	17
	4.3.2 Vankilasta kotiin.....	18
	4.3.3 Asunto on perusedellytys.....	20
	4.4 Ratkaisukeskeisyys.....	22
5	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	24
	5.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus.....	26
	5.2 Pop Up -asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi - hanke.....	26
	5.3 Asumiskurssin suunnittelusta toteutuksen kautta opinnäytetyöksi.....	28
6	Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden kuvaus.....	31
	6.1 Kurssisisällön suunnittelu yhdessä vankien kanssa.....	31
	6.2 Asumismuodot sekä vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet.....	32
	6.3 Velkojen selvittelyä ja unelmointia.....	34
	6.4 Asumispakkauksien hankinta.....	36
	6.5 Kerätty palaute.....	37
7	Arviointi ja johtopäätökset.....	38
	7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi.....	41
	7.2 Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi.....	43
	7.3 Helin itsearviointi.....	44
	7.4 Terhin itsearviointi.....	45
8	Pohdinta.....	46
	8.1 Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen kasvun pohdinta.....	46
	8.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	47
	8.3 Kehittämisen- ja jatkoehdotukset.....	49
	Lähteet.....	52
	Kuviot.....	55
	Taulukot.....	56
	Liitteet.....	57

1 Johdanto

Asuminen ja siihen liittyvät haasteet ovat ensimmäisiä ja suurimpia haasteita, joita vapautuva vanki kohtaa. Vankilassa olleilla on selkeästi muuta väestöä korkeampi riski joutua asunnottomaksi. Vapautuvan vangin lähtökohdat ovat jo alusta alkaen heikot: hänellä saattaa olla asumishistoriassaan vuokravelkoja ja häättöjä, eikä mahdollinen epäsosiaalinen elämäntapa päihteineen ole ainakaan avuksi asunnon hankinnassa. Myös ympäristön kielteiset asenteet marginaaliryhmiä, kuten asunnottomia ja rikostaustaisia, kohtaan vaikeuttavat asunnon saamista. Asumisen onnistuminen on lopulta monien tekijöiden summa. Siihen vaikuttavat myös esimerkiksi vangin sijoittuminen itsenäiseen tai tuettuun asumiseen ja vangille tarjotun asumisen tuen laatu ja monipuolisuus.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön kehityksen kohteena on vankilasta asunnottomana vapautuvien vankien asunnottomuuden ennaltaehkäisy ratkaisukeskeisen asumistaitokurssin avulla. Opinnäytetilajana toimii Sininauhasäätiön PopUp -asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi -hanke. Opinnäytetyön ensisijainen tavoite oli räätälöidä Sininauhasäätiön asumistaitohanke vankilaolosuhteisiin. Asumistaitokurssilla halusimme auttaa ja voimavaroistaa naisvankeja rikoksettomaan elämään. Tavoitteenamme oli myös kehittää kolmikantaista yhteistyötä yli sektorirajojen. Opinnäytetyön aihe valikoitui luontevasti Sininauhasäätiössä suoritetun rikosseuraamusalan opintojen syventävän työharjoittelun kautta.

Opinnäytetyön toteutustapa on toiminnallinen. Järjestimme toukokuussa 2017 neljänä peräkkäisenä päivänä asumistaitokurssin Vanajan naisvankilassa. Kurssille osallistui seitsemän eri ikäistä vapautumassa olevaa naisvankia. Kurssilaisten toiveita noudattaen teemoiksi valikoituivat asunnon hankinta, vuokratästit ja niiden hoitaminen, vuokralaisen oikeudet sekä ruokajakelupisteet. Kurssi toteutettiin toiminnallisuutta ja vertaisuutta korostaen.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppanit

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme toimeksiantajan, Sininauhasäätiön, sekä yhteistyökumppanimme toimineen Vanajan vankilan. Kehitimme toiminnallisen opinnäytetyömme tuotoksena asumistaitokurssin Vanajan vankilasta vapautumassa oleville naisvankeille. Kurssi oli osa Sininauhasäätiön PopUp asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi -hanketta, jonka esittelemme opinnäytetyössämme myöhemmin.

2.1 Sininauhasäätiö

Sininauhaliitto on sadan jäsenyhteisön yhteistyöverkosto, joka auttaa vaikeaan tilanteeseen joutuneita ihmisiä. Liiton ja sen noin sadan, ympäri Suomea toimivan jäsenyhteisön erityis-osaamista ovat päihde- ja pelihaitat, riippuvuudet, mielenterveysongelmat, pitkäaikaisasun-nottomuus sekä sosiaalinen työllistäminen. Sininauhasäätiö on yksi Sininauhaliiton jäsenyh-teisöistä. Sininauhasäätiö perustettiin vuonna 1957, ja se on yleishyödyllinen, kristillisellä ar-vopohjalla toimiva säätiö. Säätiö on perustettu lahjoitusvaroin ja toiminut alun perin nimellä Raittiuskotisäätiö. Vuonna 1995 nimi vaihdettiin Sininauhasäätiöksi. (Sininauhasäätiö 2017.)

Vuonna 2004 säätiön säännöt uudistettiin ja säätiö liitettiin tiiviimmin kristillisten päihdejärjestöjen keskusliitto Sininauhaliitto ry:n yhteyteen. Säätiön tehtäväksi kirkastui päihdeongelmaisten asumislähtöisten palveluiden kehittäminen. Vuosina 2016-2017 liitto ja säätiö eriytettiin. Tavoitteena on vahvistaa Sininauhaliiton ja Sininauhasäätiön perustehtävien toteuttamista.

Sininauhasäätiö keskittyy asunnottomuuden poistamiseen ja asumislähtöisen tuen antamiseen sekä palveluiden kehittämiseen. Sininauhasäätiö on myös aktiivinen yhteiskunnallinen vaikut-taja, joka toimii asunnottomuuden vähentämiseksi, päihde- ja mielenterveyspalveluiden vah-vistamiseksi ja kehittämiseksi sekä yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Vakavasti päihdeongelmaiset ja syviin taloudellisiin vaikeuksiin joutuneet ovat ”asumisen pudokkaita”, joille ei ole sijaa yksityisillä asuntomarkkinoilla ja jotka eivät yleensä myöskään pääse kuntien asuntoihin. (Sininauhasäätiö 2017.)

Sininauhasäätiössä kaikki toiminta perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja säätiön perusajatuksena on, että jokaisen elämä on ainutlaatuinen. Jokaisella on oikeus toivoon, armon ja anteeksiantoon. Oman perustehtävänsä mukaisesti Sininauhasäätiö keskittyy asunnottomuuden poistamiseen ja asumislähtöisen tuen antamiseen sekä palveluiden kehittämiseen. Sininauhasäätiö on myös aktiivinen yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka toimii asunnottomuuden vähentämiseksi ja päihde- ja mielenterveyspalveluiden kehittämiseksi. (Sininauhasäätiö 2017.)

Asunnottomat sekä päihde- ja mielenterveysongelmaiset ihmiset ovat Sininauhasäätiön auttamisen kohde. Päihteettömän asumisen rinnalla Sininauhasäätiö ja sen omistama Sininauha Oy tarjoaa asunto ensin -periaatteen mukaista asumista. Tässä mallissa ajatuksena on, että asunto on ensimmäinen askel ihmisen sosiaalisessa kuntoutumisessa. Kun asuminen on turvattu, yksilöllä on voimavaroja keskittyä myös muuhun kuntoutukseen. Pysyvä, turvallinen koti on ensiaskel, jotta voidaan alkaa selvitellä elämän monimutkaisia ongelmia. Kadulla kuntoutuminen on hyvin vaikeaa. Pelkkä asunto on vasta alku, mutta erittäin tärkeä sellainen. Sekä asumisyksiköissä että hajasijoitetuissa asunnoissa asuville annetaan

myös muuta tukea. Henkilöt, jotka ovat mahdollisesti olleet pitkään asunnottomana, tarvitsevat monipuolista tukea, jotta saisivat pidettyä kiinni asunnostaan. Sininauhasäätiö ja Sininauha Oy vahvistavat asiakkaiden elämänhallintaa ja arjen onnistumista tuottamalla tuettua asumispalvelua, kotiin vietävää asumisen tukea ja neuvontaa sekä monenlaista päivätoimintaa. (Sininauhasäätiö 2017.)

Ensiarvoisen tärkeitä tuetun asumisen palvelut ovat silloin, kun kyseessä on esimerkiksi mielenterveyskuntoutuja tai liikuntarajoitteinen henkilö. Tuettujen palvelujen lisäksi Sininauhasäätiö tarjoaa toimintaa matalan kynnyksen päiväkeskuksissa, joissa on mahdollista mm. syödä aamupalaa, peseytyä, saada vaatteita, hoitaa pyykinpesut ja hoitaa asioita tietokoneella. Lisäksi asiakkailta on mahdollisuus saada tukea henkilökunnalta sekä jutella vertaisten kanssa. Viikottaisissa yhteisökokouksissa päiväkeskusten asiakkaan pääsevät suunnittelemaan toimintaa yhdessä ohjaajien kanssa ja myös vaikuttamaan siihen. Pääkaupunkiseudulla Sininauhasäätiön päiväkeskus on nimeltään Illusia ja se sijaitsee Helsingissä, Mäkelänkadulla, n. 90-paikkaisen asumisyksikkö Pessin yhteydessä.

Sininauhasäätiön toimintaperiaatteisiin kuuluu myös suvaitsevaisuuden lisääminen sekä asenteisiin ja ennakkoluuloihin vaikuttaminen. Säätiö järjestää asiantuntijaluentoja, jotka käsittelevät esimerkiksi päihteidenkäyttöä. Säätiön työ perustuu suurelta osin vertaistukeen ja vapaaehtoistyöhön. Kunnioitus muita kohtaan ja toisten erilaisuuden hyväksyminen luovat pohjaa tälle työlle. Ennakkoluulojen hälventämiseen tähtää myös säätiön naapurustotyö, joka pyrkii luomaan kohtaamisia ja rakentamaan vuorovaikutusta asumisyksiköiden ja naapuruston välille. Asumisyksikön alueella järjestetään keskustelutilaisuuksia ja yhteistyötä tehdään lähipoliisin, koulujen ja muiden alueen asukkaiden kanssa, jotta voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää järjestyshäiriöitä ja lisätä yleistä turvallisuutta. Säätiö tekee myös asenteisiin vaikuttavaa kampanjatyötä, joka tähtää mm. rasismiin vastustamiseen.

Sosiaalityön saralla Sininauhasäätiö on tärkeä kolmannen sektorin toimija. Se pitää yhteiskunnan heikompiosaisten puolta ja tarjoaa matalan kynnyksen palveluja heille, joilla on puutetta ruuasta, vaatetuksesta tai joilla ei ole kattoa pään päällä. Sininauhasäätiön toiminta täydentää julkisen sektorin palveluja, työllistää työttömiä ja ehkäisee syrjäytymistä. (Sininauhasäätiö 2017.)

2.2 Vanajan vankila

Vanajan vankila on Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluva 113-paikkainen vapautteen valmentava avolaitos, johon kuuluu naisvankien 60-paikkainen Vanajan osasto ja miesvankien 53-paikkainen Ojoisten osasto. Vanajan osastolta on noin viiden kilometrin matka Hämeenlinnan keskustaan. Vanajan osasto on valtakunnallisesti naisvangeille tarkoitettu päihteen avolaitos, jossa on tarjolla monipuolista kuntoutusta, työtoimintaa ja mahdollisuus laitoksen ulkopuoliseen opiskeluun tai kuntoutukseen laitossijoituksena ja/tai

valvotussa koevapaudessa. Vanajan vankilan tavoitteena on vangin vapauttaminen hallitusti valvotun koevapauden kautta. Keskimäärin Vanajan vankilasta on valvotussa koevapaudessa noin 25 vankia päivää kohti. Valvottuun koevapauteen voi sijoittua korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi rangaistuksen suorittamisen loppuajaksi. Koevapaus perustuu aina vangin rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden edistämiseen ja toteutumiseen. Sijoittumisesta päättää alueen arviointikeskus. (Arola-Järvi 2012, 71.)

Vanajan osasto on Suomen ainoa naisille tarkoitettu avovankila. Rakennukset ja sitä ympäröivä maalaismaisema ei luo mielikuvaa vankilasta. Yleisesti vankilaan liitettävät elementit, kuten kalterit, muurit, metallinpaljastimet ja sähkölukot, puuttuvat. Vankila sijaitsee järven rannassa ja rannasta löytyvät sauna ja nuotiopaikka. Kesäisin vangit voivat nauttia virvokkeita vierailijoidensa kanssa pihan viihtyisällä terassilla. Vanajalla on mahdollista myös lenkkeillä, laulaa karaokea tai käydä kuntosalilla. Perjantaisin vangit pääsevät käymään kaupassa. Vanajalla puhutellaan etunimellä ja sinutellaan kaikkia. (Granfelt 2007, 9.)

Vanajalle suurin osa vangeista tulee Hämeenlinnan vankilasta, mutta myös muista vankiloista on mahdollista hakea Vanajalle. Osa vangeista tulee suoraan siviilistä suorittamaan tuomiotaan avolaitokseen. Etusijalla ovat ensikertalaiset sekä nuoret naiset, mutta myös rikoksenuusijat voivat päästä Vanajalle. Elinkautisvangeillakin on mahdollisuus suorittaa osa tuomiostaan avovankilassa. Avolaitokseen pääsyn edellytyksenä on sitoutuminen päihitteettömyyteen, hyvä käytös ja työkyky. Avolaitoskelpoisuutta ja riskitekijöitä arvioitaessa huomioon otetaan sekä vanki, että vastaanottava laitos. Jos vankilaan pääsisi syntymään päihitteiden käyttöä suosivaa alakulttuuria, tuhoutuisivat sen kuntoutukselliset edellytykset. Vanajalle sijoitettavalta edellytetään erityisesti kuntoutusmotivaatiota ja -tarvetta. (Granfelt 2007, 9-12, 56.)

2.3 Naisvangit

Suomen vankeuslaitoksissa naiset muodostavat selkeän vähemmistön. Heitä on noin 7 % koko vankiväestöstä. Naisten osuus on kuitenkin kasvanut 2000-luvulla. Vankeusrangaistuksiin tuomituista naisista noin puolet on syyllistynyt väkivaltarikokseen. (Rikosseuraamuslaitos 2016.) Tässä suhteessa suomalaiset naisvangit eroavat kanssaisaristaan muissa länsimaissa, joissa yleisin vankeustuomion syy on joko huume- tai omaisuusrikos. Naisvangit ovat vähemmistöryhmä ja jäävät helposti sivurooliin. (Tammi-Moilanen 2002, 183.) Koska enemmistö vangeista on miehiä, niin myös kuntoutus, jota vankiloissa tarjotaan on ensisijaisesti suunniteltu ja suunnattu miehille. Naisvangeille kehitettyä, juuri heidän tarpeisiinsa vastaavaa kuntoutusta on valitettavasti tarjolla vain vähän. Naisvangit toivovat kokonaisvaltaisempaa kuntoutusta ja mahdollisuutta kahdenkeskeisiin luottamuksellisiin keskusteluihin työntekijän kanssa. (Granfelt 2013, 211.) Vanajan vankilassa järjestämämme

asumistaitokurssi oli suunniteltu erityisesti naisten tuentarvetta mieltien, sillä kurssimme kohderyhmänä olivat vapautumassa olevat naisvangit.

Tammi-Moilanen (2002, 187) arvioi, että varsinkin naiset tuntevat häpeää vankilaan joutumisesta. Joillekin miehille se voi olla jopa kerskailun aihe. Naisvangit ovat useimmiten syrjäytyneitä ja huono-osaisia. Nämä ”lusijanaiset” ovat suurelta osin päihteiden ongelmakäyttäjiä, jotka ovat joutuneet kokemaan väkivaltaa lapsuudessaan tai nuoruudessaan. Vankiloissa elää naisia, jotka ovat eläneet lapsuutensa lastensuojelulaitoksissa ja nuoruutensa kaduilla. He ovat yöpyneet rappukäytävissä, huumeluukuissa, asuntoloissa ja olleet asiakkaina päihdehuollon laitoksissa sekä psykiatrisissa sairaaloissa. (Granfelt 2013, 207.) Nämä naiset ovat kokeneet väkivaltaa joko uhreina ja tekijöinä. Vankila voi olla monelle näistä naisista ensimmäinen paikka, jossa he voivat olla turvassa väkivallalta. Naisvankien joukko on moninainen. Pääosan muodostavat kuitenkin kantasuomalaiset naiset, joista yli puolet on vankilassa ensimmäistä kertaa. (Naisvangit Suomessa 2011.)

Myös useissa kansainvälisissä tutkimuksissa todetaan, että tavallisiin kansalaisiin verrattuna vankilaan päätyneet naiset ovat lähtökohdiltaan heikommassa asemassa. He ovat usein vailla työtä, koulutusta ja ammattitaitoa, köyhiä ja kodittomia. Monet ovat joutuneet rikoksen uhreiksi. Lisäksi monien vankilaan tuomittujen naisten fyysinen ja psyykinen kunto on vankilaan tullessa erittäin huono. Lapsuudessa koetut pahoinpitelyt ja hyväksikäytöt altistavat päihteiden käytölle, mikä puolestaan on usein oire osattomuuden ja pahan olon tunteesta. (Granfelt 2013, 208 -209.)

3 Opinnäytetyön tavoitteet

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyöllemme asetetut tavoitteet. Toimeksiantajamme Sininauhasäätöön PopUp -hankkeen päätavoitteena on luoda ja juurruttaa eri toimijoiden käyttöön PopUp -asumisneuvontakioskin ja matalankynnyksen asumistaito-kurssitoiminnan mallit, jotka tukevat yhdessä tai erikseen päihde- ja mielenterveysongelmaisten ihmisten itsenäisen asumisen onnistumista, sujumista ja turvallisuutta. Hankkeen päätavoite on jaettu neljään eri osatavoitteeseen seuraavasti:

- Ensimmäisenä tavoitteena on kehittää päihde- ja kohderyhmien kohtaamiseen Pop Up -asumisneuvontakioski, joka liikkuu erilaisissa tapahtumissa ja uudenaikaisissa ympäristöissä
- Toisena tavoitteena kehitetään arjen ja itsenäisen asumisen valmiuksien tukemiseksi pienryhmissä toteutettava yksilöllinen ja toiminnallinen asumistaitokurssi -toimintamalli.
- Kolmantena tavoitteena on koulutettaa ammattilaisia ja vapaaehtois- ja vertaistojumijoita

- Neljäntenä tavoitteena on levittää ja juurruttaa kurssitoiminta Sininauhasäätiön toimintaan sekä valtakunnallisesti Sininauhaliiton jäsenjärjestöjen ja eri toimijoiden käyttöön.

Opinnäytetyömme liittyy neljänteen osatavoitteeseen ja sen tavoitteena oli räätälöidä Pop Up -asumistaitokurssiohjelmaa sopivaksi vankilaolosuhteisiin naisvangeille siten, että se auttaa heitä löytämään vapautumisen jälkeen näköaloja rikoksettomaan elämään. Toisena tavoitteena oli ennaltaehkäistä kohderyhmän asunnottomuutta sekä opettaa arjen asumistaitoja jakamalla tietoa ja antamalla konkreettisia neuvoja arjen haasteissa selviytymiseen. Kolmantena tavoitteena oli kehittää yhteistyötä eri sektorien välillä. Tarkoituksena oli, että kurssille osallistuu opinnäytetyöntekijöiden lisäksi vangit, kokemusasiantuntija sekä vankilan yhteyshenkilö.

	Tavoitteet	Arviointikysymys	Arviointiaineisto
Tavoite 1	Asumiskurssin räätälöinti vankilaolosuhteisiin sopivaksi siten, että vapautuvat naisvangit löytävät itsessään voimavaroja ja näköaloja rikoksettomaan elämään.	Miten onnistuimme kurssin toteuttamisessa vankilaympäristössä	Omat havainnot, vankien palaute, kokemusasiantuntijan palaute, vankilatyöntekijän palaute, työelämän palaute
Tavoite 2	Ennaltaehkäistä kohderyhmän asunnottomuutta	Onko kurssin avulla pystytty antamaan konkreettisia neuvoja ja toimintamalleja arjen asumisen haasteissa selviytymiseen	Omat havainnot, vankien palaute, kokemusasiantuntijan palaute, vankilatyöntekijän palaute
Tavoite 3	Yhteistyön lisääminen eri sektorien välillä, tässä tapauksessa vankilan henkilökunnan, vankien, kokemusasiantuntijan sekä järjestön välillä	Antaako kokemusasiantuntijuus lisäarvoa kurssin toteuttamiselle? Miten onnistuttiin kurssimetodin juurruttamisessa vankilahenkilöstön käyttöön?	Omat havainnot, vankien palaute, kokemusasiantuntijan palaute, vankilatyöntekijän palaute

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Asetimme tavoitteita myös henkilökohtaiseen oppimiseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Henkilökohtaisiksi oppimistavoitteiksemme asetimme haastavan ryhmän ohjaamistaitojen kehittymisen, oman ammatillisen osaamisen kehittymisen sekä kontaktien luomisen ja verkostoitumisen. Opinnäytetyömme sekä henkilökohtaisten tavoitteiden toteutumista arvioimme luvussa 7

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
Oppia toimimaan haastavan ryhmän ohjaajana	Onnistuiko ryhmän ohjaus?	Omat havainnot, vankien palaute, kokemusasiantuntijan palaute, vankilatyöntekijän palaute
Oman ammatillisen osaamisen kehittyminen	Onko ammatillinen osaaminen kehittynyt?	Omat kokemukset, reflektointi
Verkostoituminen	Onnistuiko verkostoituminen?	Omat kokemukset ja havainnot, kontaktien määrä

Taulukko 2: Henkilökohtaisen oppimisen tavoitteet

4 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme tietoperustan. Opinnäytetyön kannalta keskeisiä teoreettisia käsitteitä ovat sosiaalinen kuntoutus, asunnottomuus, vankilasta vapautuminen sekä kokemusasiantuntijuus. Hyödynnämme ratkaisukeskeistä toimintatapaa toiminnallisessa opinnäytetyössämme. Sosiaalisen kuntoutuksen osiossa perehdymme sosiaalihuoltolain periaatteiden toteutumiseen vangin elämänhallinnan tukemisen ja omatoimisuuden edistämisen kannalta. Asunnottomuus -luvussa rajasimme aihetta siten, että opinnäytetyömme kohdistuu rikosseuraamustaustaisten naisten asunnottomuuteen. Tässä luvussa sivuamme lyhyesti asunnottomuutta yleensä ja esittelemme naisvankitilanteen Suomessa sekä tutkimuksia jotka valottavat syitä, jotka johtavat naisten vankeuteen ja asunnottomuuteen. Opinnäytetyömme kannalta on tärkeää ymmärtää vapautuvien naisvankien asunnottomuuteen liittyvää erityisyyttä. Kokemusasiantuntija luvussa määrittelemme kokemusasiantuntijuuden siten, miten sitä päihde- ja mielenterveytyössä tarkastellaan. Muutos potilaasta tai kuntoutujasta kokemusasiantuntijaksi vaatii kypsyyttä ja tietoa, jota voi kehittää koulutuksen, valmennuksen, vertaistuen, mentoroinnin, itseopiskelun tai tehtävissä oppimisen kautta. Kokemusasiantuntijana toimiminen on sekä voimaannuttavaa että vaativaa ja haastavaa, joten siihen tarvitaan myös tukea, kuten työhajausta ja jatkokoulutusta. Näihin osallistumalla voidaan selventää kokemusasiantuntijan rooleja, eteen tulevia vastuukysymyksiä, vakuutusturvaa, palkkioiden maksamista ja muita toiminnan puitteita.

4.1 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä vuonna 2015 sosiaalinen kuntoutus sai ensimmäistä kertaa lainmukaisen määritelmän. Kuntoutuksen näkökulmasta asia on merkittävä, sillä sosiaalisesta kuntoutuksesta tuli tuolloin lakisääteistä ja osa monialaisen kuntoutuksen kokonaisuutta. Sosiaalihuoltolain 17 §:ssä määritellään sosiaalinen kuntoutus yhdeksi sosiaalihuollon palveluista: ”Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi”. Kuntoutukseen sisältyvän toiminnan avulla edistetään asiakkaiden työmarkkinavalmiuksia ja elämönhallintaa, tai tuetaan heidän toimintakykyään ja elämönhallintaansa, jos työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei näytä mahdolliselta. Sosiaalinen kuntoutus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tähtää arjen selviytymiskeinojen ja elämönhallinnan parantumiseen. Sen lähtökohdiana on sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltainen selvittäminen, jonka pohjalta palvelut räätälöidään yksilöllisesti. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluprosessia koordinoivana elementtinä on nimetyn omatyöntekijän tarjoama ohjaus. Yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen peruseriaatteena on toiminnallisuus. Palvelun toiminnalliset kuntoutuselementit räätälöidään yksilöllisten tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta, ja niihin voi sisältyä valmennusta arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämönhallintaan, vertaistukea tarjoavaa ryhmätoimintaa ja tukea sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin, sosiaalista kuntoutumista edistävää työtoimintaa tai muita toiminnallisia palveluja. Uusi sosiaalihuoltolaki ei kuitenkaan riitä sosiaalisen kuntoutuksen yksityiskohtaiseen määrittelyyn, vaan sisällöt syntyvät kuntoutujakohtaisesti asiakkaan ja asiantuntijoiden yhteistyöllä. Sosiaalista kuntoutusta toteuttaessaan sosiaalihuolto toimii yhteistyössä mm. terveydenhuollon, työ- ja elinkeinotoimen, opetustoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. (Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014, 53.)

Vankeinhoitotyön tavoitteet muistuttavat sosiaalityön tavoitteita siltä osin, kun niiden tarkoituksena on edistää turvallisuutta ja suoriutumista. Kun vankeinhoitotyöllä tähdätään rikoksista irrottautumiseen, niin sosiaalityössä tavoitellaan asiakkaiden selviytymistä yhteiskunnassa. Vankeinhoitotyö on hyvin sektoroitunutta; vankien terveydenhuolto ja psykososiaalinen kuntoutus sekä valvonta toimivat erillään. Tämä pääosin johtuu erilaisesta ammatillisesta näkemyksestä mutta myös lainsäädännöstä, joka määrittelee tarkoin salassapidon rajat. Tiukka salassapitovelvollisuus saattaa joissain tapauksissa jopa haitata järkevää työskentelyä. Rikosseuraamustyössä on korostettu riskien ja tarpeiden huomioonottamista uusintarikollisuuden vähentämisessä. Sosiaalityössä korostetaan asiakkaan vahvuuksia. Tähän suuntaan ollaan jo pyrkimässä vankeinhoidossakin. Asiakkaan näkemysten selvittämi-

nen on itsestään selvää sosiaalityölle, mutta asiakaslähtöisyys kaipaa parantamista vankeinhoidossa. Vangin tulisi olla aktiivinen yhteistyökumppani, jopa omata määräävän roolin omassa kuntoutumisprosessissaan. (Karsikas 2014, 104.)

Vangit ovat aikuissosiaalityön haastavimpia asiakkaita, jotka usein tarvitsevat tuekseen pitkää ja intensiivistä työtä sekä vankilassa että sen jälkeen. Ammattitaidottomien ja moniongelmaisten pääsy työhön on vaikeaa. Vankilassa olleet ovat usein ei-toivottuja persona no grata -henkilöitä, jopa torjuttuja kunnan normaalipalveluissa. Mutta jos ei pääse edes normaalipalveluiden piiriin, miten yhteiskuntaankaan sijoittuminen voi onnistua? Sosiaalityön ja kuntoutuksen jatkuvuuden kannalta tärkeää on verkostotyö. Verkostotyössä onnistumiseen tarvitaan Rikosseuraamuslaitoksen työpanoksen lisäksi viranomaisten välistä yhteistyöhalua sekä sosiaalitoimistojen resursseja. Sosiaalityön ammatillisten periaatteiden parempi huomioiminen vankilasosiaalityössä korostaa sosiaalityön roolia ja sitä kautta parantaa vankien asemaa. Eri henkilöstöryhmien toiminta vankeinhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää. (Karsikas 2014, 106-107.)

4.2 Kokemusasiantuntijuus

Viime vuosien aikana sosiaalipalveluja on pyritty muokkaamaan luomalla uudenlaisia toimintatapoja, joissa asiakas itse voi osallistua palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Asiakkuus saa tällöin uutta sisältöä ja asiakasta voi kutsua kokemusasiantuntijaksi (Hyväri & Salo 2009, 17). Sosiaali- ja terveysministeriön Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman (2009-2015) yhtenä ehdotuksena oli kokemusasiantuntijuuden ja vertaistoiminnan kehittäminen niin, että kokemusasiantuntijat ja vertaistoimijat saadaan mukaan mielenterveys- ja päihdetyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:3). Suunnitelman loppuarvioinnissa 2016 valtioneuvosto kuvasi ehdotuksen mukaisessa toiminnassa tapahtuneen myönteistä muutosta. Parhailaan valtioneuvosto kerää tutkimukseen ja kokemukseen perustuvaa tietoa päihde- ja mielenterveyspalveluista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta (sote-uudistus) varten. Hankkeessa mukana toimii Koulutetut kokemusasiantuntijat KoKoa ry, jonka tarkoituksena on toimia kokemusasiantuntijuuden ja kokemustiedon edistäjänä ja edunvalvojana koko Suomessa.

Kokemusasiantuntijana pidetään henkilöä, joka on itse omassa elämässään käynyt läpi päihde- tai mielenterveysongelmia, päässyt jaloilleen ja kuntoutunut. Hän voi myös olla tällaisen henkilön omainen. Kokemusasiantuntijuus perustuu henkilökohtaiselle kokemukseksi. Kokemusasiantuntija tietää miltä tuntuu olla riippuvainen, minkälaista on käydä läpi hoitoja ja kuntoutusta tai muita palveluja. (Hietala & Rissanen 2015, 13.) Kokemusasiantuntija haluaa omaehtoisesti toimia muiden asiakkaiden auttamiseksi. Halu tehdä näin herää yleensä oman kuntoutumisprosessin myötä. Kokemusasiantuntijatoiminta on saanut al-

kunsa kansalaistoiminnasta ja se on laajentunut ajan myötä palveluihin ja julkiselle sektorille. Nykyään kokemusasiantuntijat työskentelevät mm. päihde- ja mielenterveyspalveluiden parissa.

Kokemusasiantuntijat ovat asiakkaan tukena ohjaamassa sekä auttamassa palvelujen löytämisessä. Kokemusasiantuntijan toiminnassa tärkeintä on se, että asiakkaan kanssa pyritään yhdessä etsimään ratkaisua vallitsevaan ongelmaan. Kokemusasiantuntijan tehtävänä ei ole ratkaista ongelmaa asiakkaan puolesta vaan kyseessä on lähinnä vertaisneuvonta. Tähän ei kuitenkaan pelkkä oma kokemus riitä, vaan tarvitaan myös koulutusta, jossa annetaan teoriaan pohjautuvaa tietoa, opetetaan ja kehitetään henkilökohtaisia valmiuksia ja kykyä reflektoida omia kokemuksia aiheesta. (Hietala ym. 2015, 14.)

Kokemusasiantuntijan toiminta vertaisohjaajana on asiakkaalle arvokasta. Kokemusasiantuntijan koulutuksella pitää myös olla jatkumo, sillä kertaluontoinen koulutus on huono lähtökohta vapaaehtois pohjaiseen toimintaan osallistumiselle. Kokemusasiantuntijat tarvitsevat jatkuvaa koulutusta, työnohjausta sekä mahdollisuutta osallistua vertaisryhmään. Kokemusasiantuntijatoiminta ja vertaistoiminta eroavat toisistaan muun muassa kohderyhmän suhteen. Vertaiset toimivat vapaaehtoisina saman kokeneiden kanssa esimerkiksi keskusteluryhmissä. Kokemusasiantuntijat toimivat taas oman viiteryhmänsä ulkopuolella esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmässä ja oppilaitoksissa. Kokemusasiantuntijan panos, hänen halunsa auttaa ja kehittää palveluita asiakkaiden tai heidän läheistensä hyväksi on merkittävää työtä. Toiminnalla on suuri arvo myös ammattilaisille: heidän ymmärryksensä kasvaa ja sen myötä he pystyvät paremmin hahmottamaan millaisia tarpeita ja haasteita asiakkailla on. (Kokemukset käytäntöön - kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen 2014.)

Kokemusasiantuntijuus luo mahdollisuuden vaikuttamiseen. On ensiarvoisen tärkeää, että sosiaalipalvelujen saralla kokemus ja sen arvo tunnustetaan. Kun kyseessä ovat palvelut, joissa asiakkaan tarve on palvelun sisällön lähtökohtana, onkin aivan luonnollista, että asiakkaat voivat osallistua niiden kehittämiseen ja suunnitteluun. Asiakashan on oman elämänsä paras asiantuntija. Vallalla on kuitenkin pitkään ollut asiakkaiden ja heiltä saadun palautteen näennäinen hyödyntäminen. Tästä esimerkkinä on monilla palvelualoilla palautteen kerääminen ns. hymynaama-automaateilla. Asiakkaat voivat halutessaan antaa palautetta painamalla nappia eli sitä hymiötä, joka parhaiten vastaa koettua palvelun laatua. Parannus- tai kehitysehdotuksia ei ole mahdollista antaa. Useasti puhuessamme asiakkaasta tarkoitamme sillä lähinnä kuluttajaa eli maksavaa asiakasta. Kuluttajat pystyvät vaikuttamaan valinnoillaan; he tukevat kilpailua ja pääsevät näin välillisesti vaikuttamaan palvelun laatuun ja sisältöön. Sosiaalipalvelujen asiakas on ehkä ennemminkin palvelunkäyttäjä, sillä hän on erilaisten toimenpiteiden tai huoltamisen kohde. (Toikko 2011, 106.)

Kokemusasiantuntijana toimiminen on usein osa henkilön matkaa kuntoutumisen polulla. Kokemusasiantuntijalla on oikeus saada tukea ja koulutusta jaksamisensa ja kehittymisensä tueksi. Kokemusasiantuntijoiden yhdistys Koulutetut kokemusasiantuntijat ry (KoKoA) tarjoaa ryhmätoimintaa ja tukea kokemusasiantuntijoina toimiville.

4.3 Vankilasta asunnottomaksi vapautuvat naiset

Asunnottomuus on yleisesti ollut laskusuunnassa maassamme jo pidemmän aikaa. Valtion asuntopolitiikan toimeenpanosta vastaavan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tilastojen mukaan vuoden 2016 lopussa asunnottomia oli noin 6 650, joista pitkäaikaisasunnottomia 2050. (ARA 2017) Vallitsevan stereotyyppisen ajattelutavan mukaan asunnoton nähdään yleensä alkoholisoituneena vanhempana miehenä, mutta asunnottomina voivat olla myös perheelliset, nuoret ja maahanmuuttajat ja kuka tahansa jossain elämänsä vaiheessa. Naisten suhteellinen osuus asunnottomista on kasvussa.

Suomalaiseen asumispalvelujärjestelmään viime vuosien aikana rantautunut asunto ensin -periaate perustuu Suomen kymmenen suurimman kunnan valtion kanssa tekemään ohjelmaan (PAAVO I, 2008 - 2011) jossa tavoiteltiin pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämistä. Ohjelman keskeisenä tavoitteena oli pitkäaikaisasunnottomien määrän puolittaminen, asuntola-asumisen purkamisen tehostaminen ja uusien tukiasuntojen rakentaminen. Ohjelmassa painotettiin kotiin vietäviä palveluja ja mahdollisimman normaalia asumista. Ohjelmakauden aikana asumispalvelutarjonnan tuottamisessa alettiin ajatella uutta tapaa, jossa korostettiin sitä, että asumisen järjestäminen on edellytys muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemiselle eikä päinvastoin. Aikaisemmin asiakkaan eteneminen asumispalveluissa tapahtui ikään kuin porrasmallisesti, jolloin näyttöä antamalla pääsi itsenäisemmälle asumisen tasolle. Esimerkiksi päihdeongelmaisen oli ratkaistava ensin päihdeongelma ennen kuin hän pystyi saamaan oman asunnon. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa jatkettiin vuosina 2012 - 2015 (PAAVO II). Tavoitteena oli poistaa pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan, vähentää pitkäaikaisasunnottomuuden riskiä sekä tehostaa asunnottomuuden ennaltaehkäisemistoimia. (Mäki 2017, 15-16.)

Tätä opinnäytetyötä tehtäessä työtä asunnottomuuden vähentämiseksi jatketaan hallituksen AUNE-ohjelmalla, päämääränä liittää asunnottomuustyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntaa asunto ensin -periaatteen pohjalta. Yhtenä hankkeen keskeisenä osana on yhteistyössä Rikossuraamustaloksen kanssa tukea vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien asunnon saantia. Asumista ja rikoksetonta elämää tuetaan tehostamalla rangaistusajan ja vapautumissuunnitelmien käyttöä, sidosryhmäyhteistyötä sekä kehittämällä yhteistyötä sosiaalihuollon kanssa. Tarkoituksena on luoda

käytäntö rikosseuraamusasiakkaiden asumisen onnistumisen arviointiin sekä osoittaa rikosseuraamusasiakkaille noin 400 asuntoa pääosin pääkaupunkiseudulle. (Ympäristöministeriö 2016.)

Rikosseuraamuslaitoksen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen tarkoituksena on puollittaa vankien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien asunnottomuus vuoden 2019 loppuun mennessä. Tähän tähtäviä toimia ovat esimerkiksi jalkautettu asumisvalmennus, joka on suunnattu vaikeasti asutettaville vangeille, eri toimijoiden välisen yhteistyön tiivistäminen ja palveluohjauksen tehostaminen. Tarkoituksena on rakentaa yhteistyömalleja vankien asumisen onnistumiseen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2017.)

4.3.1 Naiset ja tasa-arvo

Suomalainen yhteiskunta perustuu yhdenvertaisuudelle ja tasa-arvolle ainakin jos lainsäädäntöön perustetaan. Tästä huolimatta naisten ja miesten rooleissa on yhä eroavaisuuksia. Perheissä ja kotona naisilla on edelleen järjestelijän rooli. Naisilla on päävastuu lapsista ja he jäävät usein hoitovapaalle äitiysloman jälkeen. He huolehtivat kodista ja arjen pyörittämisestä. Jos mies joutuu vankilaan, perheen asiat hoituvat edelleen, sillä nainen on organisoimassa asioita. Naisvangeista yli puolet elää parisuhteessa ja heillä on lapsia vankilan ulkopuolella. Nainen on usein luonteeltaan enemmän huolehtija. Naisvanki huolehtii siitä, miten perhe pärjää ilman häntä. Hän todennäköisesti kokee eron läheisistään erityisen vaikeaksi. (Nainen vankilassa 2013.)

Koti on perinteisesti ollut naisen valtakuntaa. Mies on ollut vielä viime vuosikymmenille asti perheen päälättäjä, mutta nainen on huolehtinut kodin hengestä. Ajatus kodittomasta naisesta herättää siis monenlaisia ajatuksia: onko hän mahdollisesti maksullinen nainen, totaalaisesti langennut viinaan tai muihin päihteisiin tai päästään pahasti vialla. (Granfelt 1998, 70.) Miehen kodittomuus näyttyy aina paljon hyväksyttävämpänä tai jopa luonnollisempana asiana. Usein pohditaan mikä on vikana henkilössä, joka on asunnoton; miksi hän ei onnistu hankkimaan asuntoa tai pysty pitämään siitä kiinni. Pitäisi ehkä enemmänkin pohtia sitä, mitä henkilön elämässä on tapahtunut, kun hän on joutunut asunnottomaksi. Tai mitä voitaisi tehdä, ettei niin kävisi enää uudelleen.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmassa huomioidaan naisten ja miesten tasa-arvo ja sukupuolien erityistarpeet. Koti merkitsee miehille ja naisille eri asioita. Sosiaalisuudessa naiset pitävät tärkeänä kahdenkeskisiä keskusteluja ja toivovat saavansa tukea arkielämäänsä ja asumisen taitoihin. Miehet puolestaan ovat aktiivisempia ja pitävät tärkeinä matalan kynnyksen toimintoja sekä työtoimintaa. (Ympäristöministeriö 2016).

Suomen perustuslaki korostaa kansalaisten yhdenvertaisuutta lain edessä ja kieltää syrjinnän. Tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella ja velvoittaa edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Sukupuolinen syrjintä voi kohdistua joko miehiin tai naisiin. Naisten asemaa rikosseuraamusalan asiakkaina voidaan kuvata siten, että nainen syyllistyessään rikokseen, rikkoo lakien lisäksi myös yhteiskunnan vallitsevia käytös- ja asennormistoja vastaan. Vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamuslaitosten toiminnot on pääasiassa suunniteltu miehiä varten ja yhdenvertaisuusperiaatteeseen vedoten naisille tarjotaan samoja toimenpiteitä kuin miehille. Yhdenvertaisuuden edistäminen on huomioitu ja ohjeistettu useissa kansainvälisissä suosituksissa ja ihmissoikeussopimuksissa. Näitä myös Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut noudattamaan (Rikosseuraamuslaitos, 2015, 28).

Nais- ja miesasiakkaiden välillä on kuitenkin useita, merkittäviä eroja, joita naisten kanssa työskenneltäessä pitäisi ottaa huomioon rangaistuksen täytäntöönpanossa, ja myös asumiskursseja suunniteltaessa. Asumisen tyyppillä sekä asunnon laadulla, koolla ja sijainnilla voi olla oleellista merkitystä esim. lasten kotona asumisen tai heidän tapaamisensa mahdollistamisen suhteen. Asuminen - koti - on avain moneen ja on eri asia asua asuntolassa kuin omassa kodissa.

4.3.2 Vankilasta kotiin

Useimmat vapautumassa olevat naisvangit käyvät varmasti mielessään pohdintaa siitä, mikä heitä odottaa vankilan muurien ulkopuolella. Odottaako siellä mahdollisesti kumppani, omaiset ja oma koti? Vai onko pian vapautuvaa naista odottamassa kavereiden nurkissa majoittuminen toistaiseksi ja määräämättömäksi ajaksi. Onko luvassa yhtään omaa rauhaa selvitellä ja järjestää asioita, vai ramppaako vieraisa nurkissa hämärää porukkaa, joka houkuttelee päihteillä ja epäsosiaalisella elämäntyyllillä? Tällaisessa tilanteessa luottamuksellinen suhde ammattilaiseen tai vertaiseen voi osoittautua äärimmäisen arvokkaaksi.

Olosuhteet vankilan jälkeen vapaudessa voivat olla haastavat ja vaikeat. Ne voivat aiheuttaa ahdistuneisuutta, uupumusta ja näköalattomuutta. On ehkä helpompi lähteä ajautumaan virran vietäväksi vanhan päihteitä käyttävän kaveriporukan mukana, kuin yrittää löytää voimia panostaa tulevaisuuteen ja vaikkapa opiskeluun. Vapautuva vanki ei ole myöskään ensimmäisten joukossa saamassa töitä työmarkkinoilta, sillä ammattitaitoa ei välttämättä ole, eikä liiemmin työkokemustakaan. Rikosrekisteriin tai työnantajien ennakkoluo-loihin kaatuu jo useimpien vapautuvien naisten työnhaku. Usein vapautuvilla naisvangeilla on vaikeaa sopeutua ja päästä takaisin yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseneksi, koska he kokevat, että heillä on leima otsassa. Tämä leima - ja merkintä rikosrekisterissä - voivat myös aiheuttaa sen, etteivät he myöskään hyväksy itseään. Se voi myös olla esteenä uudelle alulle, jossa he pääsisivät aloittamaan puhtaalta pöydältä. (Evans 2007, 298.)

Vapautuvilla naisvangeilla on usein päihdeongelmia. Monen naisen elämä on saattanut olla teini-iästä asti päihdekeskeistä. Vankilassa tarjotaan mahdollisuus osallistua päihdekuntoutusohjelmaan tai muuhun kuntouttavaan toimintaan, joka antaa tukea päihteettömään ja rikoksettomaan elämänhallintaan. Vanki on voinut osallistua johonkin tarjolla olleeseen päihdekuntoutusohjelmaan, esimerkiksi Antiriippuvuudet-inforyhmätoimintaan. Vapauduttuaan vangilla on halutessaan mahdollisuus jatkaa päihdekuntoutusta esimerkiksi A-klinikalla vertaistukiryhmissä. Osallistuminen saattaa kuitenkin olla oman tahdon lisäksi kiinni siitä, millainen kaveriporukka tai kumppani vapautuneella vangilla on. Euroopassa tehdyn tutkimuksen mukaan naiset, joilla on päihteitä käyttämätön kumppani, pääsevät parhaiten sulautumaan takaisin yhteiskuntaan. Päihteitä käyttävä kumppani on siis merkittävä este takaisin yhteiskuntaan integroitumiselle. (Zurhold ym.2011, 60.)

Kaikilla vankilaan päätyvillä naisilla ei ole sen enempää asuntoa kuin kotiakaan, heillä ei aina ole edes kokemusta kodista. Tämän vuoksi ne mielikuvat, mitä asumistaitokursseilla vankiloissa luodaan ja käytetään, koskien asumista ja kotia, voivat edustaa jotain muuta kuin mitä keskivertosuomalainen pitää standardina. Vankiloihin päätyy asunnottomia ja turvattomissa asuinoloissa eläneitä naisia, joiden lähtökohdat ovat köyhät ja he ovat kiinnittyneitä syrjäytyneisiin ryhmiin. Asunto edustaa omaa tilaa yhteiskunnassa, paikkaa, josta käsin voi kiinnittyä yhteiskunnan toimintoihin. (Granfelt 2014, 255-256.)

Vankilasta vapautuvat naiset ovat keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, mihin kuntaan he vapautuvat. Kotipaikkakunta ei aina tarjoa ollenkaan asuntoa. Turvallinen asunto on kuitenkin aika lailla ehdoton edellytys laitostuon katkeamiselle. Mahdolliset aiemmat epäonnistumiset asumisessa ovat rasitteena, vaikka nainen olisi vankeusaikana osallistunut kaikkeen tarjolla olevaan kuntoutukseen ja motivoitunut päihteettömään ja rikoksettomaan elämään. Menetty luottokelpoisuus, häädöt ja rikosrekisteri sulkevat monia yhteiskunnan ovia. Niiden aukaisemiseen naiset tarvitsevat ammatillais- ja vertaistukea. Asumisen pysyvyys ja turvallisuus ovat perusehtoja sille, että asunnosta voi muodostua koti, jossa on kodintuntu. Tämä merkitsee ympäristöä, jossa voi hiljalleen eheytyä ja suuntautua yhteiskuntaan niin kuin se itselle on mahdollista. Ensimmäinen askel eheytyksen tiellä on se, että voi alkaa edes hieman arvostaa itseään. (Granfelt 2014, 215 - 217.)

Asunnottomina vapautuvat vangit ovat pääsääntöisesti köyhiä, perusturvan varassa eläviä ihmisiä. Useimmilla on taakkanaan isot velat ja korvausvaatimukset, jotka voivat tuntua ylivoimaisilta. Vangeilla asunnottomuuden syiden taustalla on usein häätöjä tai asunnon menetyksiä, esimerkiksi juuri vankilaan joutumisen vuoksi. Häädöt voivat myös olla seurausta vuokran maksamatta jättämisestä, asunnon rikkomisesta tai häiritsevästä elämästä. Suuri osa vangeista vapautuu suoraan kadulle. Jos vangilla on ollut vankilaan joutuessa asunto, Kansaneläkelaitos huomioi vangin asumismenoja yleensä vain lyhyen tuomion, noin puolen vuoden, ajan. (KELA 2017). Useimmissa tapauksissa vanki siis menettää vuokra-

asuntonsa. Näin vapautuva vanki voi usein joutua kokemaan, että menneisyyden taakat sulkevat ovia tulevaisuudelta.

Asunnottomista naisista, myös vapautuneista naisvangeista, suurin osa on piiloasunnottomia eli he oleskelevat ystävien, sukulaisten tai tuttujen luona. Tarkkoja asunnottomuuslukuja on vaikea määrittää paljolti juuri piiloasunnottomuuden vuoksi. Käytännössä kodittomia on siis enemmän kuin tilastot antavat olettaa. Piiloasunnottomuus asettaa myös merkittäviä haasteita palvelujen kehittämisen kannalta. Pystytäänkö asunnottomien naisten tarpeisiin suunniteltujen palvelujen avulla tavoittamaan nekin naiset, jotka eivät halua näyttäytyä asunnottomina? Naiset pyrkivät välttämään asunnottomana kadulle joutumista loppuun asti, senkin uhalla, että jäävät esimerkiksi parisuhteeseen, jossa ilmenee väkivaltaa. (Naisten asunnottomuuden Nollatoleranssi 2017.)

Uhkana ovat myös päihteet ja huumeet. Nainen voi ehkä onnistua saamaan yösjän huumeita vastaan. Päihteiden kyllästävä arki voi vaihtua painajaiseksi kun asunnolle on aiheutettu peruuttamattomia tuhoja tai, kun huumeiden loppuminen pakottaa takaisin kadulle. Tässä tapauksessa voi kriisi- tai hätämajoitus olla ainoita mahdollisuuksia saada katto päänsä päälle. Muuten vaihtoehtona voi olla kaupungilla kiertely ja kävely yöaikaan siihen asti, kunnes ensimmäiset kahvilat tai palvelukeskukset avaavat ovensa.

4.3.3 Asunto on perusedellytys

Yhteiskuntatieteilijä Riitta Granfelt on tutkinut asunnottomuutta Suomessa 1990-luvulta alkaen. Hän on käsitellyt myös vapautuvien naisvankien asunnottomuutta ja asumissosiaalista työtä useissa artikkeleissaan ja tutkimuksissaan. Granfeltin (2015, 21) mukaan asunnottomuus, asuntoloissa ja kavereiden nurkissa yöpyminen johtaa vähitellen ulkopuolisuu-den tunteeseen, mikä puolestaan usein voi toimia laukaisevana tekijänä uusiin rikoksiin ja päihteiden käyttöön. Nuoret sietävät kuluttavaa päihdekeskeistä elämää paremmin, eivätkä mielellään mene tuettuihin asumisyksiköihin asumaan. Monilla vangeilla on myös enakkoluuloihin perustuvia käsityksiä tuetusta asumisesta, sillä he eivät osaa kuvitella min-kälaista apua he saattavat tarvita vankilasta päästyään. (Granfelt 2007, 107.)

Granfeltin (2015, 25) mielestä pysyvä asunto on perusedellytys niin rikoksettomuudelle kuin muille valinnoille, jotka vaikuttavat elämänhallintaan. Asunto ensin-periaatteeseen on otettu vaikutteita Yhdysvaltojen Housing First-mallista, joka kehitettiin kasvavaa asunnottomuutta vastaan. Tätä mallia varten teetettyjen tutkimusten mukaan ne asunnottomat, jotka saavat nopeasti oman asunnon ovat asunnottomia lyhyemmän aikaa kuin ne, jotka asutetaan väliaikaisesti esimerkiksi kriisimajoitukseen, asuntoloihin tai väliaikaisiin ensisuojiin (National Alliance 2016). Asunto ensin-periaate nojaa siihen uskomukseen, että ihmisen on huomattavasti helpompaa ryhtyä tekemään elämäänsä positiivisia muutoksia,

esimerkiksi terveyteen, työhön tai riippuvuuksiin liittyvissä asioissa, jos hänellä on yksi elämän perusedellytyksistä eli asuntoasia kunnossa. Asunto ensin-mallissa tärkeässä roolissa on myös alueellisen segregaaation torjunta. (Granfelt 2015, 26.) Ei ole asutettujen eikä ympäristön edun mukaista, että samalle asuinalueelle kasautuu runsaasti samanlaisten haasteiden ja vaikeuksien kanssa painivia asukkaita.

Suomi on ollut mallimaa asunnottomuutta vastaan käydyssä kamppailussa. Kaikissa muissa Euroopan maissa asunnottomien määrä on jatkanut kasvuaan, mutta Suomessa se on saatu alenemaan. The Guardianin asumista koskevassa artikkelisarjassa kerrotaan, että Suomi on onnistunut tässä, sillä meillä panostetaan pysyvään asuntoon heti alusta, eikä pyritä väliaikaisiin asumisen ratkaisuihin. Artikkelissa haastatellun, Y-säätiön Juha Kaakisen mukaan meillä on onnistuttu hankeessa, koska siinä ovat alusta asti olleet yhteistyössä valtio, kunnat ja kolmas sektori. Tämä on kuitenkin vaatinut vahvaa poliittista tahtoa ja asenteiden muutosta. (What can the UK learn from how Finland solved homelessness 2017.)

Vapautuvien vankien asunnottomuutta on yritetty 2000-luvulla vähentää useammankin ohjelman ja projektin avulla. Vapautuvien vankien sijoittuminen suoraan kaupungin vuokra-asuntoon ei isoissa kaupungeissa juuri koskaan toteudu. Köyhyys ja merkinnät luottotiedoissa tekevät asunnon hankkimisen yksityisiltä vuokra-asuntomarkkinoilta hankalaksi. Asunto ensin- mallin mukaan asunto on perusoikeus, jonka lisäksi asukkaalle tulee saada tarvitsemaansa tukea toipumisprosessiin. Asunnottomuuden vähentämishjelman aikana syntynyt käsite asumissosiaalinen työ kuvaa sellaista asunnottomuutta kokeneiden kanssa tehtävää työtä, jonka avulla pyritään vastaamaan asumista vaarantaviin ongelmiin. Tavoite on, että asuminen turvataan ja asunnottomuutta ehkäistään ennalta. Rikosseuraamusalan kuntotuttavan toiminnan ensisijainen tavoite on desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen ja rikosseuraamusasiakkaille asumispalveluita tarjoavat järjestöt ovat sitoutuneet toiminnassaan desistanssin tukemiseen. Asunto ensin- mallin periaatteiden mukaan desistanssiprosessin käynnistymisen edellytys on pysyvä asunto. Varmuus asunnon järjestymisestä heti vapautumisen jälkeen tarjoaa mahdollisuuden keskittyä täysipainoisesti kuntouttavaan toimintaan. (Granfelt 2014, 255.)

Asunto ensin -periaatteessa asunto on ihmisoikeuskysymys ja lähtökohta muun elämänhallinnan onnistumiselle ja arjen rakentamiselle. Asunto ensin -periaatteessa asunnot sijaitsevat tavanomaisissa asuinympäristöissä eivätkä ole tukiasumisyksiköitä. (Mäki 2017, 141.)

Asunnottomuus tekee rikollisuudesta irrottautumisen äärimmäisen vaikeaksi ja toisaalta rikos- ja päihdekeskeinen elämä muodostaa ison riskin asumisen onnistumiselle. Vapautuvien vankien asunnottomuus on usein osa laaja-alaista marginalisaatiota, jossa yhteiskunnallinen huono-osaisuus on kietotunut psykososiaalisiin ongelmiin. Asumisen ongelmat

kiinnittyvät päihde- ja rikoskeskeiseen elämäntapaan, rikostaustan leimaavuuteen, köyhyyteen, elämän näköalattomuuteen ja yksinäisyyteen. (Granfelt, 2014, 264.)

4.4 Ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeinen menetelmä hakee keinoja, joilla ihmiset itse aktiivisesti auttavat itseään voimaan paremmin. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa etsii asiakkaan omasta kokemuksesta ihmisen voimavaroja, toiveita ja haaveita sekä pieniä askeleita kohti parempaa. (Lipponen 2012, 181.) Ratkaisukeskeisessä työskentelytavassa keskustelun painopiste on yleensä tulevaisuudessa ja ratkaisuissa eikä siinä, mistä ongelmien ajatellaan johtuvan. (Ahola & Fruman 2016, 93).

Ratkaisukeskeisyyden vastakohtana voidaan pitää ongelmalähtöisyyttä. Ongelmalähtöisellä lähestymistavalla tarkoitetaan työskentelyä, jossa eri ongelmat kuvataan ja analysoidaan. Siinä kysytään kysymyksiä kuka, mitä, milloin, missä ja miksi, jotta saadaan kootuksi mahdollisimman paljon tietoa ongelmista niiden arviointia varten. Kun ongelmat on arvioitu, suunnataan huomio toimenpiteiden suunnittelemiseen. Toimenpiteet nojautuvat ammatilliseen osaamiseen ongelmista ja niihin sopivista hoitokeinoista. Seurauksena on vuorovaiikutussuhde, jossa keskitytään lähes pelkästään ongelmien pohtimiseen. Jos keskitytään pelkästään ongelmiin ja häiriöihin, voi asiakas lannistua ja tuntea olevansa sairas tai kotoisin häiriintyneistä olosuhteista. Asiakkaiden voimaannuttaminen sen sijaan kertoo tarkoituksesta, jossa autetaan löytämään ja vahvistamaan ihmisessä itsessään ja tämän ympäristössä olevia voimavaroja. (De Jong & Kim Berg 2016, 19.)

Ratkaisukeskeisyys on asennoitumistapa, eräänlainen työkalu arjen selviytymisessä, asioiden edistämisessä ja ongelmanratkaisussa. Siinä ajatukset suunnataan tulevaisuuteen menneisyyden sijaan ja pohditaan onko tavoitteisiin päästy ennemminkin, kuin lähdetään etsimään syitä tai syyllisiä. Ratkaisukeskeistä toimintaa on se, että suunnataan puhe voimavaroihin ja tuodaan esille toiveikkuutta. Keskustelussa ratkaisukeskeisyys voi tulla esiin myönteisyytenä, leikillisyytenä ja huumorin käyttämisenä. Ratkaisukeskeiselle lähestymistavalle ominaista on, että siinä edetään pienin askelin, yksi tavoite kerrallaan. Syyllistävät ja vikoja tai puutteita esiin tuovat selitykset ovat luonteenomaista länsimaiselle ajattelulle. Niissä etsitään usein syyllistä. ”Kun tietoisesti irrottaudutaan tällaisista kulttuurillemme tyypillisistä syyttävistä psykologisista selityksistä, voidaan alkaa löytää vaihtoehtoisia, sympaattisempia selityksiä, jotka eivät loukkaa ketään, jotka edistävät osapuolten välistä yhteistyötä ja lisäävät ongelmien ratkaisemiseksi tarvittavaa luovuutta ja kekseliäisyyttä”. (Ahola & Furman 2016, 95.)

Ratkaisukeskeisessä ajattelumallissa uskotaan siihen, että ihminen pystyy muuttamaan, oppimaan ja kasvamaan - löytämään oman itsensä. Käytettäessä ratkaisukeskeistä lähestymistapaa on tärkeää saada asiakas tiedostamaan, että hänellä itsellään on kykyjä, voimavaroja ja mahdollisuuksia. Siksi ajattelussa keskitytäänkin asioihin, jotka toimivat tai siihen, miten asiat saataisi parhaiten toimimaan. ”Ratkaisukeskeinen lähestymistapa on ennen kaikkea suhtautumistapa, asenne, joka auttaa puhumaan ongelmista myönteisellä tavalla ja lähestymään niitä rakentavasti. Toisen ihmisen kunnioittaminen, optimismi, ystävällisyys ja leikkisyys eivät ole ammattiauttajien yksityisomaisuutta - ne ovat kaikkien ihmisten yhteistä omaisuutta.” (Ahola & Furman 2016, 187.)

Opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa toteutimme käytännössä ratkaisukeskeistä työskentelytapaa, jolloin asiakas on itse toiminnan keskipisteessä ja vastauksia hänen ongelmiinsa etsitään asiakkaan omien voimavarojen löytämisellä ja tukemisella. Ratkaisukeskeisen työskentelymallin ohjenuoraksi otimme McKergow & Kormanin esittelemän toimintatavan artikkelista ”Inbetween - no inside or outside”. Seuraavassa taulukossa esittelemme lyhyesti mallin mukaisesti, mitä ratkaisukeskeinen työskentely olennaisesti on ja mitä se ei ole.

Mitä ratkaisukeskeiset työntekijät yleensä tekevät	Mitä ratkaisukeskeiset työntekijät eivät yleensä tee
Keskittyvät siihen, mitä asiakas ja muut asianomaiset sanovat haluavansa ja miten tämä vaikuttaa heidän arkeensa.	Keskity siihen, mikä on vialla ja miksi se on vialla.
Kysyvät, mikä auttaa etenemään asiakkaan toivomaan suuntaan.	Kysy, mikä estää asiakasta etenemään.
Käyttävät asiakkaan kuvausta siitä, mitä asiakas haluaa ja mitä tämän suuntaista tapahtuu jo. Näin asianomaiset voivat päättää, mitä olisi hyödyllisintä tehdä lisää. Työskentelyssä siis diagnosoidaan, mitä olisi hyvä tehdä lisää.	Diagnosoi ongelmia tai teoretisoi, mikä on vialla.
Kuuntelevat tarkasti asiakasta ja uskovat asiakkaasta löytyvän ratkaisun avaimet.	Oleta, että sanomatta jätetyt asiat tai

Pysytään pinnalla eikä oleteta salaisia merkityksiä.	sanojen takana olevat merkitykset ovat merkittävämpiä kuin se, mitä on sanottu.
Käyttävät konkreettista kieltä, joka rakentuu asiakkaan kuvauksille.	Käytä abstraktia tai psykologisoivaa kieltä tai ajattelua.

Taulukko 3: Ratkaisukeskeisen työskentelyn olennaisimmat piirteet (McKergow & Korman, 2009)

5 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme muodon. Opinnäytetyömme muoto on toiminnallinen. Valitsimme opinnäytetyömme toteutustavaksi toiminnallisen menetelmän siksi, että se on osa Sininauhasäätien PopUp- hanketta, jota toteutetaan toiminnallisin menetelmin tietoa jakaen. Hankkeen lähtökohtana on löytää uudenlaisia matalankynnyksen keinoja vaikeimmassa asemassa olevien henkilöiden tavoittamiseksi ja asumisen turvaamiseksi sekä luoda heille valmiuksia asumisen onnistumiseen. Asumistaitokurssin ideana on, että asumiseensa tukea tarvitsevat henkilöt saavat tarvitsemaansa apua kehittääkseen valmiuksiaan itsenäiseen asumiseen. Kurssit ovat toiminnallisia ja ne suunnitellaan kohderyhmälähtöisesti. Kurssilla opitaan pienryhmissä arjen taitoja, jotta jatkossa selvittää paremmin asumisessa. Samalla kasvavat turvallisuuden tunne sekä itsenäisen asumisen valmiudet. Kurssilla ohjaajien lähestymistapa mukailee uudistuvaa ammatillisuutta, jossa ihminen ei ole kohde vaan itse tekijä - oman elämänsä asiantuntija. Ohjaajat pyrkivät tekemisen ohella olemaan läsnä.

Asumistaitokurssilla pyritään sanoilla ja teoilla rakentamaan kurssilaisille mielikuvaa omasta kodista, ei pelkästään asunnosta tai kämpästä. Kurssilla annetaan tilaa unelmoida hyvästä elämästä ja kodista sekä pyritään kannustamaan ja luomaan toivoa tulevaisuuteen. Vankilasta vapautuville naisille kurssin käyminen voi antaa paitsi konkreettisia neuvoja asumisesta ja asumiseen liittyvistä asioista, myös vertaistukea ja ilmapiirin, jossa voi luottamuksellisesti keskustella omista asioistaan ja ongelmistaan. Asumiskurssilla käydään läpi asioita, joita kurssilaiset joutuvat kohtaamaan vankilasta vapauduttuaan. Yhtenä kurssin tarkoituksena on rakentaa jokaiselle osallistujalle omanlainen polku, jota seurata askel kerrallaan, omia unelmiaan tavoitellessaan. Konkreettisia neuvoja ovat esimerkiksi minkälaisia asumismuotoja on olemassa ja minkälaista tukea vapautuva vanki voi asumiseensa saada ja mistä sitä voi hakea. Asunnon saamisen jälkeen tärkeäksi asiaksi tulee asumisen onnistuminen ja se, että asuntoa ei tulevaisuudessa menetetä.

Projektissa kehitetään sekä asumiskurssimalleja että liikkuvaa asumisneuvontakioskimallia. Asumisneuvontakioskin avulla pystytään kohtaamaan, ohjaamaan, opastamaan ja neuvomaan kohderyhmään kuuluvia henkilöitä asumisasioissa ja olemassa olevien palveluiden piiriin. Asumiskurssit antavat valmiuksia ja voimavaroja asumisen onnistumiseen. Asumiskurssit voidaan toteuttaa joko pienissä ryhmissä tai yksilötyönä. Kurssit ovat noin 3-4 päivää kestäviä ja luonteeltaan toiminnallisia ja voimavaraistavia. Kurssit toteutetaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, jolloin turvataan asiakkaan tuen jatkumo. Hanke on pilotoitu vuonna 2015 ja on opinnäytetyöprosessimme toteuttamisvaiheessa vaiheessa, jossa hanketta levitetään ja juurrutetaan muiden järjestöjen sekä toimijoiden pääomaksi.

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, joka tavoittelee toiminnan kehittämistä, ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen kokonaisuus: se sisältää toiminnallisen osuuden, eli produktin ja opinnäytetyöraportin eli dokumentoinnin ja arvioinnin tutkimusviestinnän keinoin. Opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallintaa osoittava. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on osallistaa ihmisiä toimintaan ja rajata tuotteen sisältö sekä kohderyhmä toimivaksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi niin, että työ pysyy sille tarkoitetussa laajuudessaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 38 - 40.)

Toteutimme opinnäytetyömme parityönä. Ajatus parityöskentelystä heräsi jo opiskelumme alkumetreillä, sillä olemme molemmat aikuisia ammattinvaihtajia ja elämäntilanteemme on hyvin samankaltainen. Tämä teki yhteistyöstämme mutkatonta ja oppimista tukevaa. Rikosseuraamusalan sosionomiopiskelijoina olemme kiinnostuneita työskentelystä marginaaliryhmien parissa. Aloitimme kolmannen eli viimeisen työharjoittelumme työparina Sininauhasäätiössä maaliskuussa 2017 ja saimme samalla opinnäytetyötilauksen. Tarkoituksenamme oli, että osallistuimme opinnäytetyöprosessiin tasapuolisesti siten, että molemmilla olisi yhtä paljon tehtävää ja kirjoitettavaa. Ohjaustyön Vanajan vankilassa ja oimme tasapuolisesti niin, että ohjausvastuu kurseista vaihteli samoin kuin se, kumpi kirjasi muistiinpanot ylös.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutimme mielestämme parhaiten sosiaalityön kansainvälistä määritelmää: sosiaalityö on käytännössä harjoitettava ammattiala, joka puhuu yhteiskunnallisen muutoksen ja kehityksen puolesta sekä vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta, ihmisten voimaantumista ja vapautumista. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. (International Federation of Social Workers.)

5.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Me, tämän opinnäytetön tekijät, aloitimme rikosseuraamusalan sosionomiopinnot Laurea ammattikorkeakoulussa syksyllä 2015. Varsinainen opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle maaliskuussa 2017, jolloin aloitimme kolmannen opintoihin kuuluvan työharjoittelun Sininauhasäätiössä. Sininauhasäätiössä oli keväällä 2017 käynnissä useita eri hankkeita. Me opiskelijat pääsimme harjoitteluun Pop Up -asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi-hankkeeseen. Ohjaajamme Sininauhasäätiöllä oli alusta lähtien sitä mieltä, että teemme opinnäytetyömme projektissa. Opinnäytetyösopimuksen allekirjoitimme maaliskuussa 2017. Meidät otettiin erittäin hyvin vastaan säätiössä. Pääsimme perehtymään tiimityöhön, osallistumaan viikottaisiin palavereihin ja tutustumaan yhteistyökumppaneihin. Kävimme seuraamassa Pop Up-asumistaitokurssien pitämistä Vantaalla Sahapuiston ja Näätäkujan sekä Espoossa Kuninkaantien asumisyksiköissä ja saimme osallistua myös kurssien suunnitteluun ja ohjaamiseen. Rikosseuraamusalan opiskelijoina halusimme yhdistää opinnäytetyössämme sekä rikosseuraamus- että sosiaalialan näkökulmat kiteyttäen niitä asumissosiaalisen työn ympärille.

5.2 Pop Up -asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi - hanke

Sininauhasäätiön Pop Up -asumisneuvontakioski sekä asumistaitokurssit päihde- ja mienenterveysasiakkaille-hankkeen lähtökohtana on ollut löytää uudenlaisia matalankynnyksen keinoja vaikeimmassa asemassa olevien eri ikäisten päihde- ja mielenterveysongelmaisten henkilöiden tavoittamiseksi ja asumisen turvaamiseksi sekä luoda heille valmiuksia asumisen onnistumiseen. PopUp -hankkeessa kehitetään sekä asumiskurssimalleja että liikuvaa asumisneuvontakioskimallia. Asumisneuvontakioskin avulla pystytään kohtaamaan, ohjaamaan, opastamaan ja neuvomaan kohderyhmään kuuluvia henkilöitä asumisasioissa ja olemassa olevien palveluiden piiriin. Asumiskurssit antavat valmiuksia ja voimavaroja asumisen onnistumiseen. Asumiskurssit voidaan toteuttaa joko pienissä ryhmissä tai yksilötyönä. Kurssit ovat noin 3-4 päivää kestäviä ja luonteeltaan toiminnallisia ja voimavaraistavia. Kurssit toteutetaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, jolloin turvataan asiakkaan tuen jatkumo. Yhteistyöllä tarkoitetaan tässä sitä, että kurssilaisille pyritään luomaan kontakteja ja verkostoja eri toimijoihin asumisen tuen jatkamiseksi. Tämän johdosta hankkeen kohderyhminä ovat kurssille osallistuvien lisäksi henkilöt, joilla on mahdollisuus edesauttaa kurssilaisten asumisen jatkopolkuja. Hankkeessa kohderyhminä ovat:

a) Häätöuhan alla olevat ja asu- ja elämäntaitojen vahvistamisen tarpeessa olevat ihmiset, joilla on ongelmia päihdeiden ja mielenterveyden kanssa, erityisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat rikostaustaiset henkilöt

b) Sininahasäätiön eri toimipisteiden työntekijät, vapaaehtois- ja vertaistoimijat sekä näiden paikalliset yhteistyökumppanit (kunnat ja järjestöt)

c) Ammatillaiset vapaaehtoiset ja vertaistoimijat Sininauhaliiton jäsenyhteisöissä sekä muissa arjen ja asumisen tukea tarjoavissa toiminnoissa

Pop Up -asumisneuvontakioski ja asumistaito-kurssit täydentävät toisiaan ja muodostavat ko-konaisuuden, jossa ihminen tulee huomioiduksi kokonaisuutena. Näitä täydentävät rajattu yksilöllinen tuki, joka voi sisältää tarvittaessa kotikäynnin, sekä muu kehittämis- ja koulutustyö. (Sininauhasäätiö 2017.)

Asumisneuvontakioski on liikkuva ja joustava ”toimipiste” ja pystyy siksi kohtaamaan asumisen ongelmien kanssa kipuilevia ihmisiä erilaisissa tilaisuuksissa ja uudenaikaisissa ympäristöissä myös virka-ajan ulkopuolella. PopUp - asumisneuvontakioski perustetaan 1-5 päiväksi yhteistyökumppanien kanssa hyväksi katsottuun paikkaan, jossa on suurin todennäköisyys kohdata kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, jotka eivät muuten tulisi kohdatuiksi. Esimerkkeinä sopivista paikoista ovat ostoskeskukset, isot yleisötapahtumat, työvoimatoimistot, käräjäoikeudet, päiväkeskukset, julkisen liikenteen terminaalit ja torit sekä yleisöaukiot. Kioski pysyy kohteessa ennalta tehdyn yksilöllisen tarvekartoituksen avulla määritellyn ajan. Kioskissa kohdataan ihminen yksilöllisesti ja myös ihmisen kohtaamiseen käytettävä aika on aina yksilöllistä. Kioskista saa ohjausta, opastusta ja neuvontaa asumiseen liittyvissä asioissa sekä asumisen turvaamiseksi. Ihmisiä ohjataan tarvittaessa alueella olemassa olevien palvelujen piiriin. Tarpeen tullen hänet ohjataan asumistaitokurssille.

Asumistaitokurssit ovat toiminnallisia ja järjestetään pienryhmissä. Kurssin kesto vaihtelee kohderyhmien vaihtuessa. Kurssi voi kestää yhden päivän tai useamman iltapäivän saman tai useamman viikon aikana. Kurssilla korostuu toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen sekä ver-taisuus. Kurssin vetäjät toimivat valmentaina ja sparraajina. Kurssilla käytäviä teemoja ovat esimerkiksi:

- Asumisen säännöt, vuokrasopimus, oikeudet ja velvollisuudet, taloyhtiön järjestys-säännöt
- Naapureiden kanssa oleminen, musiikin kuuntelu, vieraat, tupakointi
- Asumisen kunnosta huolehtiminen, siisteys ja siivous
- Oma ravitsemus ja hygienia, terveys, kaupassa käynti, ostoslistan suunnittelu ja toteuttaminen, rahojen käyttö ja budjetointi, vuokranmaksu, asumiseen liittyvät tuet
- Palveluohjaus, olemassa olevat palvelut, miten asioidaan
- Asumisen turvallisuus ja siihen liittyvät tekijät, kuten paloturvallisuus

Kurssin etuna on sen joustavuus. Kurssilla voi esimerkiksi pitää taukoja kurssilaisten toiveiden mukaisesti. Kurssilla toteutetaan uudistuvaa ammatillisuutta, jossa ihminen ei ole kohde vaan itse tekijä - oman elämänsä asiantuntija. Kursseilla korostuu vertaisuus ja kumppanuus. Työntekijät pyrkivät tekemisen ohella olemaan läsnä. Asumistaitokursseilla pyritään sanoilla ja teoilla rakentamaan kurssilaisille mielikuvaa omasta kodista, ei pelkääseen asunnosta tai kämpästä. Kursseilla on tilaa myös unelmoida hyvästä elämästä ja kodista. Kurssilla kannustetaan asunnon hankinnassa ja luodaan toivoa arkeen. Jos työntekijöillä ei ole toivoa, ei silloin asiakkaankaan toivo jaksa kantaa. (Sininauhasäätiö 2017.)

Hanke on pilotoitu vuonna 2015 ja on tällä hetkellä vaiheessa, jossa hanketta levitetään ja juurrutetaan muiden järjestöjen sekä toimijoiden pääomaksi.

5.3 Asumiskurssin suunnittelusta toteutuksen kautta opinnäytetyöksi

Opinnäytetyön tilauksen ja yhteistyökumppaneiden löytymisen jälkeen etenimme aiheanalyysiin ja opinnäytetyön suunnitelman tekemiseen. Aiheanalyysin jätimme oppilaitoksellemme 22.3.2017. Aiheanalyysin hyväksyi Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön koordinaattori, jonka jälkeen opinnäytetyölle nimettiin ohjaaja. Osallistuimme keväällä Laureassa toiminnallisen opinnäytetyön työpajaan, josta saimme hyviä ja käytännöllisiä neuvoja opinnäytetyön tekemiseen. Työpajassa selvisi, että toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen kokonaisuus, joka sisältää toiminnallisen osuuden eli produktin, (asumiskurssi), sekä opinnäytetyöraportin, joka sisältää dokumentoinnin ja arvioinnin ja joka tehdään tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallisessa opinnäytetyössä olennaista on tavoitteiden määrittely sekä toiminnallinen prosessi ja sen kuvaaminen. Keskeistä on perustella toiminta teoreettisista lähtökohdista ja miksi johonkin ratkaisuun on päädytty. Meidän tuli siis perustella kurssin sisältö (miksi käsittelemme kurssilla juuri tiettyjä asioita) ja käyttämämme menetelmä (miksi ratkaisukeskeinen lähestymistapa on tarkoituksenmukainen).

Kävimme aiheanalyysin avulla opinnäytetyön ideaa läpi ohjaajamme kanssa. Meillä oli aluksi ohjaajamme kanssa näkemuseroja koskien opinnäytetyön aikataulua, joka oli ohjaajamme mielestä aivan liian tiukka. Hän halusi erityisesti panostaa kurssin etukäteissuunnitteluun ja muistutti, että projektissa oli monta huomioon otettavaa muuttujaa: vangit, vankila henkilökuntineen, kokemusasiantuntija, tutkimuslupa ja määrittelemämme rajallinen aika. Ohjaajamme mielestä myös vankien taustatiedot olisivat olleet relevantteja tutkimuksellisista syistä.

Olimme kuitenkin sitä mieltä, että olimme tehneet alkuvalmistelut ja tarvittavan pohjatyön niin hyvin, että saatoimme pitäytyä suunnitelmissamme. Koska opinnäytetyömme lä-

hestymistapa oli voimavaraistava, emme myöskään kokeneet tarpeelliseksi selvittää esimerkiksi vankien rikoshistoriaa. Loppujen lopuksi vakuutimme myös ohjaajamme näkemyksestämme sekä siitä, että pystyisimme pysymään suunnitellussa aikataulussa.

Esittelimme opinnäytetyön suunnitelmamme PowerPoint -esityksenä 6.4.2017 suunnitelmaseminaarissa Laurea-ammattikorkeakoulussa. Seminaariyleisönä olivat ohjaaja, opponoija sekä muita opiskelijoita. Otimme huomioon suunnitelmaseminaarissa tulleita kehitysehdotuksia, jotka koskivat työn teoriaosuuden rajaamista sekä joidenkin lähteiden tuoreutta. Saimme palautetta myös kurssin kestosta. Huomioimme nämä asiat työstäessämme suunnitelmaamme, ja tämän jälkeen suunnitelma hyväksyttiin. Seuraavaksi haimme asianmukaisen tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä. Lupa oli tarpeen vaikka opinnäytetyömme oli toiminnallinen. Emme tarvinneet kurssille osallistuvien vankien henkilötietoja tai rikostaustoja vaan päädyimme pitämään kurssille osallistuvat henkilöt siinä mielessä anonyymeinä.

Olimme valinneet lähestymistavaksi mallin, jossa on ratkaisukeskeisiä elementtejä. Keski-tyimme menneisyyden virheiden ja ongelmien pohdiskelun sijaan tulevaisuuteen ja sen mahdollisuuksiin. Ratkaisukeskeisyyden avulla halusimme auttaa kurssilaisia löytämään voimavaroja myös menneisyydessä koetuista onnistumisista, tarjota visioita tulevaisuuteen, joita kohti voi askel askeleelta edetä. Emme myöskään halunneet, että meille muodostuisi ennakoasenteita kurssilaisia kohtaan.

Tutkimusluvan saimme toukokuun alussa. (Liite 2) Samaan aikaan olimme yhteydessä Vanajan vankilanjohtajaan, joka suhtautui erittäin positiivisesti ja kannustavasti opinnäytetyöhömmä. Olimme yhteydessä myös kokemusasiantuntijaan, jonka kanssa sovimme kurssiaikataulun ja päivät, jolloin kokemusasiantuntija osallistuisi kurssille. Tämän jälkeen laadimme Vanajan vankilaan kurssi-ilmoituksen, (Liite 3) jossa markkinoimme kurssia naisvangeille. Saimme projektiin mukaan Vanajan vankilan erityisohjaajan, joka kertoi kurssista niille vangeille, jotka olivat lähiaikoina vapautumassa tai siirtymässä koevapauteen.

Järjestimme opinnäytetyön toiminnallisen osan, eli asumistaitokurssin, Vanajan vankilassa 15.-18.5.2017. Kurssi kesti yhteensä neljä päivää. Kurssiaika sijoittui kolmena päivänä ilta-päivään ja viimeisenä päivänä aamupäivään. Kurssilla toteutimme asunto ensin-periaatteen mukaista lähestymistapaa ja uudistuvaa ammattilaisuutta, jossa kurssilaiset eivät olleet toiminnan kohteita vaan itse tekijöitä. Lähtökohtana ei ollut mikään valmis malli tai ajatus siitä, mitä kurssilainen tarvitsee, vaan jokaisen kurssilaisen henkilökohtainen tuen tarve. Tavoitteena oli, että välillemme syntyisi luottamus, joka auttaisi kurssilaisia vastaanottamaan tukea ja tietoa. Kurssilaisten haluttiin tuntevan itsensä arvokkaaksi ja oli tärkeää, että vuorovaikutus oli tasa-arvoista. Tavoitteena oli keskittyä takaamaan asumi-

sen onnistumista ja vapautumisen jälkeen arjessa mahdollisesti syntyvien ongelmien ratkaisemiseen. Jokainen kurssilainen allekirjoitti suostumuslomakkeen, (Liite 4) jolla he allekirjoituksellaan vakuuttivat osallistuvansa kurssille vapaaehtoisesti ja olevansa tietoisia siitä, että kyseessä on opinnäytetyöhön liittyvä kurssi.

Kurssillemme järjestyi huomionarvoinen huipentuma, kun saimme käyttöömmme kurssin viimeisenä päivänä kurssilaisille jaettavat lahjakortit. Kriminaalihuollon tukisäätiön koordinoima Vapautuvien asumisen tuen verkosto (VAT-verkosto) jakoi sosiaali- ja terveysministeriön tuella yhteensä 10 000 euroa rikostaustaisten asumispakkaus-hankkeeseen. Sininauhasäätiö oli yksi kymmenestä mukana olevasta yhdistyksestä ja halusi antaa järjestämällemme asumistaitokurssille osallistuville vapautuville naisvangeille kullekin 100 euron arvoisen lahjakortin. Asumispakkauksen saajan tuli olla rikostaustainen ja materiaalisen avun tarpeessa. Hankintojen tuli olla asumisen ja asunnosta huolehtimisen kannalta tarpeellisia perustarvikkeita kuten peitto, tyyny, liinavaatteet, pyyhkeet ja kodin siivousvälineet.

Asumistaitokurssin suunnittelun aloitimme käymällä läpi tarkasti asumiseen liittyvän aihepiirin. Materiaalia käyttöömmme saimme opinnäytetyön tilaajaltamme, jolla oli jo vankka kokemus kurssin järjestämisestä erilaisissa ympäristöissä, kuten asumisyksiköissä ja tukiasunnoissa. Jaoimme aiheet siten, että kummallekin opinnäytetyön tekijälle jäi yhtä paljon omaksuttavaa ja selvitettävää. Etukäteen kurssin pitämistä varten selvittämiämme ja valmistelemiämme aiheita olivat: asumisen vuokraamiseen liittyvät säännöt, oikeudet ja velvollisuudet, naapurustoon liittyvät asiat, asunnon kuntoon liittyvät asiat, henkilökohtaiset asumiseen liittyvät asiat, palveluohjaus sekä asumisen turvallisuus. Pehdyimme myös ratkaisukeskeiseen toimintatapaan, jota tulimme käyttämään opinnäytetyön kurssin toiminnallisessa osuudessa.

Materiaalia olimme varanneet runsaasti mukaan, tiedostaen hyvin, ettei läheskään kaikkea ehditä käydä läpi. Neuvonta ja ohjaus ”ylhäältä annettuna” kalvosulkeisina tai monitepinkkana olisi kurssilaisille liian raskas tapa käydä asioita läpi. Halusimme antaa heidän itse valita aiheista ne, joista he kokivat tarvitsevansa eniten lisää tietoa. Olimme varautuneet siihen, että kurssilaiset saattaisivat tarvita tietoa asunnonhakuun liittyvistä asioista, kustannusarvioiden tekemisestä tai toimijoista, jotka tarjoavat tietoa ja tukea vankilasta vapautujalle, kun pääsy siviiliin koittaa. Sininauhasäätiöltä saamamme kurssiaineisto koostui paljolti osallistavasta materiaalista. Pelinomaiset kysymys- ja informaatiokortit sekä kuvamateriaali toimivat hyvin keskustelun avaajina ja ”jäänrikkoina”. Ne antoivat myös osallistujille mahdollisuuden vaihtaa tietoja ja kokemuksia vertaisina.

6 Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden kuvaus

Tässä luvussa kuvailemme, miten opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutettiin Vanajan vankilassa 15.5.-18.5.2017. Kurssin aikataulu oli laadittu yhdessä vankilan työntekijän kanssa niin, että kurssilaisilla ei olisi päällekkäistä ohjelmaa.

6.1 Kurssisisällön suunnittelu yhdessä vankien kanssa

Ensimmäisenä kurssipäivä pidettiin maanantaina 15.5. Ennakkoon kurssille oli ilmoittautunut 7 naista. Kurssille oli kutsuttu osallistumaan myös vankilan erityisohjaaja, mutta hän kertoi omien työkiireidensä johdosta joutuvansa jättämään kurssin väliin. Paikalle saapui viisi naista, sillä osallistujista yksi oli sairaana ja yksi oli lomalla. Kurssilaisten ikähaitari oli noin 20-60 vuotta. Kurssi aloitettiin kahvitarjoilulla ja esittäytymiskierroksella. Yhteisesti sovittiin, että kurssille osallistujista käytettäisiin pelkästään etunimiä. Jokainen osallistuja sai tässä vaiheessa esittäytyä, kertoa nimensä ja minkälaisin ajatuksin on kurssille osallistumassa. Samalla osallistujalla oli mahdollisuus kertoa, mitä odotuksia hänellä kurssin suhteen oli. Yksi kurssilaisista totesi spontaanisti: ”Ihanaa, kun tulitte pitämään kurssia meille”. Kukaan osallistujista ei osannut nimetä oma-aloitteisesti etukäteen mitään erityisiä odotuksia kurssille.

Ensimmäiseksi tehtäväksi olimme valinneet valokuvatehtävän, jossa valitaan muutamasta valokuvasta se, mistä tulee mieleen jotain omasta asumisesta ja/tai kodista, mikä on onnistunut ja mikä on ollut haasteellista. Nämä asiat kirjattiin ylös ja niiden aiheista muodostui kurssin lopullinen sisältö ja ohjelma. Tämän tehtävän avulla kurssin tärkeimmiksi aiheiksi nousivat asunnon hankinta, vuokratästit ja niistä selviytyminen, vuokralaisen oikeudet sekä ruokajakelupisteet. Sovimme yhteisesti, että kurssilla käsitellään eniten juuri näitä asioita.

Kurssilla meidän roolimme oli olla valmentajia ja sparraajia. Veimme kurssille mukaan omat persoonamme. Työskentelytapamme poikkesi perinteisestä työtavasta, joissa ammattiauttajat yksipuolisesti jakavat tietoa ja asiakkaat kuuntelevat. Annoimme osallistujien päättää, mihin he halusivat kurssilla keskittyä ja otimme heidät mukaan kurssiohjelman suunnitteluun. Näin saimme hyödynnettyä yhteistyötä ja samalla rohkaisimme kaikkia osallistujia tekemään kysymyksiä ja ihmettelemään. Asioista puhuminen yhdessä kurssilaisien kanssa ei tarkoittanut sitä, että meidän olisi kuitenkaan pitänyt luopua kokonaan asiantuntijan roolista vaan tehtävämme oli johdattaa keskustelu tavoitteiden saavuttamista, eli asumisen onnistumista, edistäviin aiheisiin.

Olimme valmistaneet kurssille kirjallista kurssimateriaalia. Ensimmäisenä päivänä selvisi, että yksi kurssille osallistuvista henkilöistä ei osannut lukea. Muut kurssilaiset tarjoutuivat auliisti auttamaan lukutaidotonta henkilöä.

Päivän päätteeksi annoimme osallistujille ”sellitehtäväksi” valita ja kirjata ylös kotiin ja kodinhoitoon liittyviä tavaroita, joita he hankkisivat kotiin jos nyt saisivat 100 euroa. Yhdessä kävimme läpi, mitä kotiin ja asumiseen liittyvät tavarat ja esineet voivat olla.

Kuva 1: Kotiin ja asumiseen liittyviä asioita

6.2 Asumismuodot sekä vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet

Toisena kurssipäivänä osallistujamäärä nousi kuuteen. Yksi kurssilaisista oli edelleen sairaana. Kurssille oli kutsuttu osallistumaan myös kokemusasiantuntija, jonka oli tarkoitus osallistua kurssille yhtenä päivänä. Saimme kokemusasiantuntijalta kuitenkin puhelinsoiton, että hän oli estynyt tulemasta kurssille henkilökohtaisen syyn johdosta. Kokemusasiantuntija lupasi ilmoittaa, osallistuuko kurssille seuraavana päivänä, eli keskiviikkona.

Edellisen päivän tapaan aloitimme kurssin kierroksella, jossa jokainen osallistuja sai kertoa millä mielellä oli. Tunnelma kurssilla oli selkeästi edellisiä päiviä vapautuneempi. Toisen kurssipäivän tunnelmankeventäjä - tehtävänä olivat adjektiivikortit. Jaoimme jokaiselle osallistujalle kortin, johon oli kirjoitettu yksi adjektiivi. Tehtävänä oli kertoa kuvaako adjektiivi itseä ja miten adjektiivi mahdollisesti liittyy asumiseen. Osallistujat valitsivat seuraavia adjektiiveja:

- tarkka*, joka laatusanana asumiseen liittyen tarkoitti kurssilaisen mielestä sitä, että hän on tarkka esim. kotinsa siivouksessa
- rauhallinen* - adjektiivi sai asumisessa merkityksen, että rauhallinen asuja on se, joka ei aiheuta järjestyshäiriöitä vaan elää hiljaista ja vakaata elämää.
- osallistuva* sai asumisessa merkitystä mm. siinä, että osallistuva asiakas ottaa osaa taloyhtiön talkoisiin.

Käytimme kurssillamme työvälineitä, kuten valokuvia ja adjektiivikortteja, joiden tarkoituksena oli keventää tunnelmaa ja luoda kurssillemme luottamuksellinen ilmapiiri ja yhteisen kokemuksen tunne. Näiden osin leikillisten ja humorististenkin tunnelmankeventäjien tarkoituksena oli saada kurssilaiset rentoutumaan ja ryhmäytymään. Niiden merkitys oli myös löytää uusia tapoja ratkaista tilanteita, jolloin menneisyyden kokemuksista voisi tulla voimavara. Etsimme mielihyvän lähteitä ja piilossa olevia kykyjä.

Tulevaisuuteen liittyvät myönteiset mielikuvat ovat omiaan mahdollistamaan asioihin tarttumista. Ahola ja Furman (2016) korostavat toivon merkitystä: ”Se miten näemme menneisyytemme, vaikuttaa siihen, miten näemme tulevaisuutemme - ja päinvastoin. Jos näemme menneisyytemme hyvin onnettomana, tulevaisuuskin näyttää helposti synkältä. Vastaavasti jos tulevaisuudennäkymät ovat synkkiä, ne heittävät varjonsa sekä menneisyyden, että nykyhetken ylle. Onneksi asia on myös päinvastoin: myönteiset tulevaisuudennäkymät synnyttävät toivoa, mikä puolestaan auttaa näkemään valoa niin nykyisyydessä kuin menneisyydessäkin.” (Ahola & Furman, 2016, 113.)

Seuraavaksi kurssilla käytiin läpi eri asumismuotoja, jotka tuntuivat olevan hyvin kurssilaisien hallussa. Kävimme läpi, mistä kaikkialta voi ja kannattaa asuntoa hakea ja jaoimme osallistujille tietoa eri vuokranantajista. Kävimme läpi tukiasuntojen erityispiirteitä ja niihin liittyviä asumiskokemuksia. Yhden kurssilaisen mielestä juuri tukiasunnoissa ihmiset ovat yhtä aikaa asumisen paras ja pahin puoli. Koska asunto ensin - periaatteella toimivissa asunnoissa saa käyttää päihteitä, uskoivat kurssilaiset raittiina pysymisen olevan haastavaa. Tukiasunnoista puhuttaessa yksi kurssilaisista koki vuokranmaksuseurannan turhaksi ja oli sitä mieltä, että hän on aivan kykenevä itse maksamaan vuokransa. Omista vuokrarästeistä hän syytti vankilaan joutumistaan. Keskustelussa hän kertoi toisaalta kuitenkin haluavansa, että asumistuki menisi suoraan vuokranantajalle. ”*Mä käyttäisin muuten ne rahat kuitenkin itse*”. Yhden kurssilaisen mielestä olisi kurjaa asua asuntolassa, jossa olisi muitakin koevapaudessa olevia. Muutkaan kurssilaiset eivät mielellään asuisi paikassa, jossa asuisi muita vankilasta vapautuneita. ”*En mä ainakaan haluis, et mitään hörhöjä asuis naapurissa.*”

On varmaan totta, että tukiasumisyksikössä asuminen ja tietynlaisia leimattuja identiteettejä kokoava ympäristö vaikuttaa omaan toimintaan sekä käsityksiin itsestä ja omista mahdollisuuksista. Se myös tuo monille vankilataustaisille mieleen vankilaympäristön, eikä tässä mielessä ole välttämättä vankilasta vapautumisen jälkeen mielekäs ympäristö. On kuitenkin mahdollista ottaa oma elämä hallintaan myös tukiasumisyksiköissä. (Mäki 2017, 143.)

Käsittelimme myös vuokralaisen oikeuksia ja velvollisuuksia, joissa tuntuikin olevan paljon epätietoisuutta. Järjestyssääntöjen noudattamisesta puhuttaessa yksi kurssilaisista kysyi: *”Mistä kukaan voi tietää jos mä tupakoin mun asunnossa tai parvekkeella?”*.

Kurssin alkaessa vain yhdellä osallistujista oli vapautumisen jälkeen tiedossa oma vuokra-asunto, jonka hän oli saanut paikkakuntansa sosiaalityön kautta. Yksi kurssilainen oli laittanut itse ilmoituksen vuokra-asuntopalstalle ja ilmoittanut olevansa vapautumassa oleva vanki. Hänelle oli oman kertomansa mukaan tarjottu yksityisiltä markkinoilta vuokra-asuntoa. Yksi osallistujista oli saamassa asunnon Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalveluista. Yksi osallistujista oli romani ja kertoi sen myös ilmoittavansa vuokranantajalle heti asuntoa hakiessaan. Hänen kertomansa mukaan näin säästyy kaikkien aikaa, sillä jos hän menee katsomaan asuntoa, asia tulee kuitenkin ilmi. *”Mitä mä sitä salaamaan, kun meen näyttöön niin mulla on kuitenkin tää hame päällä, niin näkee ne sit heti kuitenkin”*.

Toisena kurssipäivänä käytiin läpi myös, mitä tarkoittavat luottotiedot ja maksuhäiriömerkinnät. Selvitimme, mitä tarkoittaa luottotietojen menetys ja kauanko maksuhäiriömerkintä pysyy tiedoissa. Erityisesti kurssilaisia kiinnostivat oikeuden- ja vahingonkorvausasiat, velkojen järjestely ja velkojen vanhentuminen. Veloista ja velkajärjestelystä saimme paljon tietoa Takuusäätiöstä, rikosvelkojen selvittelystä hyvää informaatiota taas Kriminaalihuollon tukisäätiöstä. Lopuksi käsiteltiin vielä vuokratästejä ja mitä tehdä jos aiemmista asunnoista on jäänyt vuokratästejä.

Lähetimme päivän aikana sähköpostia kokemusasiantuntijalle hänen mahdollisesta osallistumisestaan seuraavan päivän kurssille. Saimme lyhyen vastauksen, jossa kokemusasiantuntija kertoi, että hänellä oli seuraavallekin päivälle sovittu henkilökohtainen meno.

6.3 Velkojen selvittelyä ja unelmointia

Kolmantena päivänä kurssille osallistui viisi henkilöä. Yksi osallistujista oli sairastunut ja kävi kertomassa tästä itse kurssin vetäjille. Yhdellä osallistujista oli kaksi kurssia päällekkäin ja hän jätti siksi tämän kurssipäivän väliin. Kahtena ensimmäisenä kurssipäivänä sairaana ollut henkilö pääsi nyt osallistumaan ensimmäistä kertaa kurssille. Tunnelmaltaan kolmas kurssipäivä oli levoton, lähes riehakas. Varsinkin nuoret osallistujat kisailivat keskenään, kikattelivat ja heidän oli vaikea keskittyä asiaan. Riehakkuuden syyksi arvioimme ryhmädynamiikan, joka oli muuttunut, koska alkukurssin sairaana ollut henkilö osallistui nyt ensimmäistä kertaa kurssille ja oli entuudestaan tuttu toisen osallistujan kanssa. Alusta asti kurssilla mukana ollut henkilö yritti selvittää vastatulleelle, mistä kurssilla on kyse ja asia sai aikaan yleistä hälinää ja naurua. Saimme kuitenkin tilanteen rauhoittamaan antamalla uuden kurssilaisen esittäytyä ja kertaamalla edellisinä päivinä läpikäytyjä aiheita.

Kurssipäivän aluksi kävimme läpi velkojen selvittämistä. Jaoimme osallistujille lomakkeen, jonka avulla selvittää, miten henkilökohtaisia velkojaan voi kysellä perintätoimistoilta sekä ulosotosta. Keskustelimme siitä, miten velkojaan voi lyhentää. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että velkoja ei voi lyhentää ilman töitä, pelkän sosiaaliturvan turvin. Yksi osallistujista oli sitä mieltä, että velkojen lyhentämisestä voisi olla hyötyä asunnon vuokraamisessa. Kaikki olivat tietoisia siitä, että asunnon ja kotivakuutuksen saamiseksi luottotietojen olisi oltava kunnossa. Yksi osallistujista totesi, että töitä ei kannata edes ajatella, koska rikosvelkoja on niin paljon. Hän oli sitä mieltä, että tehdyt teot kaduttivat, mutta teot olivat oma vika. Hänen mielestään nuoria, juuri 18 vuotta täyttäneitä tulisikin neuvoa ja opastaa paremmin talousasioissa. Hän toivoisi tulevaisuudessa voivansa työskennellä nuorten parissa. *”Mä olisin just hyvä kertomaan, miten ei ainakaan kannata sössiä asioitaan”*.

Seuraavana tehtävänä oli unelmoida. Jaoimme osallistujille sisustuslehtiä, joista he saivat valita tunnelmia tai tavaroita, joita he haluaisivat omaan kotiin. Yksi kurssilaisista kertoi heti, että haluaisi kotiinsa integroidun lieden, korkean ja avaran makuuhuoneen ja muhevaa ja pehmeää sängyn. Sisustusvärien tulisi olla harmonisia. Toinen kurssilainen halusi kotiinsa rauhallisuutta ja rentoa oloa. *”Et siel himas olis sellanen rauha.”* Hän halusi kodin, joka olisi hienosti ja kauniisti laitettu ja joka sijaitsisi ympäristössä, jossa ”nstit” eivät pyörisi. Kolmas haluaisi kivat naapurit ja harmaan sävyyn sisustetun kodin. Neljännelle kodin tekisivät sauna, maustepurkit ja bonsai-puu. Viides osallistuja haluaisi kotiinsa vain tarpeellista: sängyn, tietokoneen, mikron ja kahvinkeitin. *”Mä en tarttis muuta, ihan vaan kaikkein välttämättömimmän”*.

Kun vaikeita tilanteita ratkotaan usein tavoin, menneisyyden kokemuksista voi tulla voimavara. On hyvä muistaa, että ongelma tai ongelmallinen käyttäytyminen ei vaikuta kaikkiin asioihin elämässä. Kun kiinnittää huomiota myönteisiin asioihin alkaa pikkuhiljaa näkemään niitä ympärillään yhä enemmän. Kukaan ei tiedä, mitä tapahtuu huomenna tai ensi viikolla, mutta jos tarkoituksella ajattelee asioita ratkaisulähtöisesti, oma olo ja elämä helpottuu. *”Tulevaisuus on kiitollinen keskustelunaihe. Se on ei-kenenkään-maata, jossa kaikenlaiset ajatukset ja kuvitelmat ovat sallittuja.”* (Ahola & Furman, 2016, 126.)

Tässä vaiheessa osallistujat olivat rentoutuneita ja hyväntuulisen oloisia. Tunnelmaltaan avoin ilmapiiri rohkaisi muutamia kurssilaisia kertomaan tarkemmin omista taustoistaan sekä rikoksista, joiden johdosta he olivat joutuneet vankilaan. Oli selvää, että henkilöillä oli suuri tarve avautua asiasta ja saada oikeutusta omalle näkökulmalleen tapahtumista. Myös aikaisemmista asumiseen, asuntoon ja sen mahdolliseen menettämiseen johtaneista tapahtumista kerrottiin kurssin vetäjille. *”Mun mies löi seinään nyrkillä reijän ja heitti tarat ulos parvekkeelta”*.

Seuraavaksi keskityimme kurssillamme siihen, miten saada rahat riittämään asumisen välttämättömiin menoihin. Jokainen sai eteensä paperin, johon tuli budjetoida kuvitteellinen tulo- ja menoarvio. Tehtävä aiheutti päänvaivaa, sillä esimerkiksi vuokra-asumiseen ei kukaan oikein osannut arvioida mitään kuluja. Suurin osa normaaleista asumiseen liittyvistä kuluista oli osallistujille tuntemattomia. Varmaa tietoa menoista oli vain alkoholin ja tupakan kohdalla. Myöskään tuloja ei osattu arvioida ja niitä peilattiin lähinnä sosiaalitoimistosta saatavaan toimeentulotukeen.

Päivän lopuksi kerroimme osallistujille, että seuraavan päivän ohjelmassa olisi yhteinen käynti paikallisessa tavaratalossa, jossa jokaiselle oli varattu Sosiaali- ja terveysministeriön Vapautuvien asumispakkaushankkeen mahdollistama 100 euron lahjakortti rikostaus- tai siviilivastustuksen materiaalisesta avun tarpeesta olevalle vapautuvalle vangille. Kurssilaiset ilahtuivat asiasta kovin ja yrittivät heti lähteä tutkimaan kyseisen tavaratalon nettisivuja miettiäkseen, mitä tavaroita hankkisivat. Nettisivustolle pääsy oli kuitenkin evätty. Viimeisenä tehtävänä osallistujat täyttivät palautelomakkeen, (Liite 5) jossa vastasivat kuuteen arvioivaan kysymykseen ja arvostelivat kurssin onnistumista

6.4 Asumispakkauksien hankinta

Neljäntenä eli viimeisenä kurssipäivänä lähdimme kurssilaisten kanssa paikalliseen tavarataloon ostamaan jokaiselle vangille Kriminaalihuoltosäätiön koordinoimaa asumispakkausta. Osallistujien hankinnat poikkesivat toisistaan ja he saivat itse osallistua hankintojen valintaan. Kaikille osallistujille oli etukäteen kerrottu ostosten reunaehdot ja se, mitä asumispakkausrahalla voi ostaa.

Ensimmäinen kurssilainen, 57-vuotias nainen oli vapautumassa omaan asuntoon kesällä 2017. Hänellä oli taustallaan pitkä tuomio, joten mitään omaisuutta ei ollut enää jäljellä. Hänelle hankittu asumispakkaus sisälsi kattiloita, pannuja, astioita ja aterimia. Pakkaus sisälsi käytännöllisiä tarvikkeita arkiaskareiden hoitoon.

Toisella 26-vuotiaalla kurssilaisella, kesällä 2017 vankilasta vapautuvalla naisella, ei ollut tietoa tulevasta asuinpaikastaan. Hänellä oli joitain asumiseen liittyviä tavaroita varastossa. Hänen asumispakkauksensa sisälsi keittiötarvikkeita sekä tehosekoittimen. Kurssilainen suunnitteli vapauduttuaan valmistavansa uudella tehosekoittimella smoothieita omassa kodissaan.

Kolmas kurssilainen, 19-vuotias koevapauteen kesällä 2017 vapautuva nainen oli menettänyt asuntonsa vankilaan joutuessaan. Kodin tavarat olivat säilössä. Kuultuaan asumispak-

kauksesta nainen oli soittanut äidilleen ja kysynyt, mitä kannatti hankkia. Hänen asumispakkauksensa sisälsi maton, pussilakanasetin, tabletteja, pyykkikorin sekä keittiötarvikkeita.

Neljännellä kurssilaisella, 54-vuotiaalla naisella, oli takanaan pitkä vankilatuomio. Hänellä ei ollut mitään tietoa entisestä omaisuudestaan. Hänellä oli mahdollisuus päästä koevapauteen alkusyksystä 2017. Hänen asumispakkauksensa sisälsi työkaluja, peitto- ja tyyny-pakkauksen, lakanan, pyyhkeen, kattilan, sähkövatkaimen sekä keittiötarvikkeita. Valinnat olivat todella käytännöllisiä ja tarpeellisia. Hän myös sanoi, että pitkästä ajasta hän sai ostettua jotakin omaa, jota koki tarvitsevänsä.

Viides kurssilainen oli vapautumassa omaan kotiinsa alkukesästä 2017. Hänen asumispakkauksensa sisälsi pyyhkeitä, laseja ja koriste-esineitä. Kertomansa mukaan hän piti kodistaan hyvää huolta ja halusi, että koti on siisti ja siellä on kauniita esineitä.

Kuudes kurssilainen, 22-vuotias nainen, oli lähdössä koevapauteen kesällä 2017. Hän oli saanut aiemmasta asunnostaan hädän eikä hänellä ollut varmaa tietoa, missä hänen tavaranansa olivat. Hänen asumispakkauksensa sisälsi sisustustarvikkeita, koska hänellä ei koskaan aikaisemmin ollut ollut varaa ostaa mitään kaunista kotiinsa.

Seitsemäs kurssilainen oli kesällä koevapauteen lähdössä oleva 24-vuotias nainen. Hänen asumispakkauksensa sisälsi tehosekoittimen, pussilakanoita ja pyyhkeitä. Hän sanoi iloitsevänsä siitä, että sai ostaa kotiinsa kauniita ja käytännöllisiä asioita, jotka pääsi itse valitsemaan.

6.5 Kerätty palaute

Keräsimme suullista palautetta ja merkitsimme sitä muistiin koko kurssin ajan. Jaoimme osallistujille myös palautelomakkeen, jonka palautti yhteensä kuusi kurssille osallistunutta. Seuraavassa taulukossa yhteenveto palautteesta:

	1. Täysin eri mieltä	2. Jokseenkin eri mieltä	3. Jokseenkin samaa mieltä	4. Täysin samaa mieltä
Kurssin ohjaus oli osaavaa			4	2
Osallistujamäärä oli sopivan kokoinen			3	3

Sisältö oli hyvin suunniteltu			2	4
Kurssikertoja oli riittävästi		1	2	3
Kurssi vastasi odotuksiani		3	3	1
Sain kurssilta uutta tietoa asumiseen liittyvistä asioista			4	2

Taulukko 4: Palautteet

Yleisesti kurssia pidettiin hyvin suunniteltuna. Kehitys- ja parannusehdotuksena saimme kurssilaisilta toiveen, että paikallista tietoutta olisi ollut hyvä olla enemmän. Kurssimme materiaali oli kuitenkin suunniteltu siten, että se toimii valtakunnallisesti, emmekä voi keskittyä jonkun tietyn kunnan tai kaupungin palveluista informoimiseen. Tämä jo siksi, että emme voineet etukäteen tietää, mistä kaupungeista tai kunnista kurssillemme osallistujat olivat. Toisena kehitysaiheena kurssilaiset mainitsivat sen, että aihetta ”vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet” olisi voinut käsitellä vielä enemmän. Vapaamuotoisia terveisiäkin saimme:

- ” Kiitos kurssista, oli kivaa ja hyödyllistä”
- ” Kiitos, oli kivaa”
- ” Ootte huippu tyyppejä! ”
- ” Kiitos näistä hyvistä tiedoista”
- ” Tunnelma oli hyvä ja ohjaajat ystävällisiä ja asiantuntevia”

Saimme kurssin jälkeen palautetta sähköpostitse myös vankilan erityisohjaajalta. Hän kertoi, että vankilan ulkopuoliset vierailijat sekä toiminnot ovat erittäin tärkeitä avovankilalle.

7 Arviointi ja johtopäätökset

Tässä luvussa arvioimme opinnäytetyömme tavoitteiden toteutumista ja tuloksia sekä esittelemme johtopäätökset. Vastaamme luvussa 2 asetettuihin arviointikysymyksiin ja arvioimme opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista omien havaintojemme ja vangeilta saamamme palautteen perusteella. Tarkastelemme myös opinnäytetyömme toiminnallista osuutta, tuotoksena valmistunutta asumistaitokurssia, teoreettiseen viitekehykseen peilaen. Perustelemme miksi valitsimme opinnäytetyömme toteutustavaksi toiminnallisen

opinnäytetyön. Kuvaamme myös opinnäytetyömme yhteyttä rikosseuraamusalaan ja rikollisuuden ennaltaehkäisyyn sekä perustelemme, miksi opinnäytetyömme voi nähdä yhteiskunnallisesti merkityksellisenä. Lopuksi kiteytämme koko opinnäytetyömme tulokset suhteessa alussa asetettuihin tavoitteisiin.

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa perustuu toimeksiantajan olemassaolevan hankkeen levittämiseen/juurruttamiseen vankilaolosuhteisiin. Päädyimme järjestämään toiminnallisena opinnäytetyönä asumistaitokurssin vankilasta vapautumassa oleville naisvangeille, koska Pop Up asumisneuvontakioski sekä asumistaitokurssi -hankkeen siirtämistä ei aikaisemmin oltu kokeiltu siirtää vankilaolosuhteisiin. Toimeksiantajamme pyrkimyksenä oli kokeilla asumistaitokurssin järjestämistä myös vankilassa, mutta aika- ja resurssipulan takia tätä ei oltu vielä tehty. Toteutuksen arvioinnissa hyödynsimme omia havaintoja, opinnäytetyöpäiväkirjaa sekä palautelomakkeita.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on luoda persoonallinen ja erottuva mutta samalla selkeä ja johdonmukainen tuotos, joka soveltuu kohderyhmälle käytettäväksi. (Vilka & Airak-sinen 2003, 51 - 53.) Koska opinnäytetyöaiheemme liittyi hankkeeseen, jossa oli jo olemassa oleva toiminnallinen konsepti, oli vain luonnollista, että myös opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena. Hankkeessa tärkeänä osa-alueena oli sen voimavaraistava luonne ja siksi se mielestämme sopi erittäin hyvin myös siirrettäväksi vankilaolosuhteisiin. Toiminnallisella menetelmällä halusimme myös korostaa uudistuvaa, ammatillista työskentelytapaa, jossa asiakas on toiminnan keskiössä, ei sivustaseuraajana.

Granfeltin (2014, 272) mukaan rikosseuraamusalan järjestöt voivat tarjota erityisasiantuntemukseen perustuvaa asumissosiaalista työtä vapautuville vangeille. Asumistaitokurssin järjestäminen vankilassa vapautumassa oleville vangeille myötäilee valtion asumispoliittisia päätöksiä ja eri asiantuntijoiden mielipiteitä ennaltaehkäisevästä asunnottomuustyöstä. Rikosseuraamusalan sosionomiopintomme tukivat kurssin järjestämistä ja antoivat hyviä valmiuksia kurssin pitämiselle vankilassa. Kurssia suunnitellessa sekä pidettäessä meillä oli valmiudet ottaa huomioon erityispiirteitä, jotka kurssille osallistuvilla naisvangeilla on. Asiaa edesauttoivat oma avoin asenne, myönteinen suhtautuminen sekä innostuneisuus.

Työskentelytavaksi valitsimme ratkaisukeskeisyyden, jossa etsitään ja löydetään ihmisen omia voimavaroja omien asioiden ja ongelmien ratkaisuun. Prosessissa ei olla niinkään kiinnostuneita siitä, mikä ei toimi vaan pyritään ”uskomaan prosessiin”. Mielestämme lähestymistapa sopi käyttöömmme hyvin kohderyhmän ollessa vangit, joiden elämän epäonnistumisia on varmasti vattu paljon. Halusimme siksi vaihtaa näkökulmaa ja tuoda keskusteluun myönteistä ajattelua ja toivoa. Negatiivisten asioissa ja epäonnistumisissa vellominen

ei mielestämme ole eteenpäinvievää. Omien voimavarojen tunnistaminen ja niiden käyttäminen puolestaan nostaa ihmisen omaa itsetuntoa ja antaa sitä kautta mahdollisuuden muutokseen aktiivisena toimijana ja oman elämän merkityksien rakentajana.

Sosiaalialalla ja muilla auttamisammateissa on perinteisesti keskitytty ongelmanratkaisuun. Asiakkaita lähestytään heidän ongelmiansa kautta; määritellään minkälaisesta ongelmasta on kyse ja mitä toimenpiteitä sen ratkaisemiseksi tarvitaan. (De Jong & Berg 2008, 18.) Opinnäytetyötä varten valmistellulla kursilla hyödynsimme ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. Kohtasimme vapautuvat naisvangit pienryhmässä, ohjasimme, opastimme ja neuvoimme heitä asumisasioissa ja olemassa olevien palveluiden piiriin. Kurssi toteutettiin toiminnallisesti, ryhmän toiveita ja tarpeita kuunnellen. Kävimme paljon keskusteluita kurssilaisten omista kokemuksista - asia, jonka koimme erityisen arvokkaaksi ja halusimme myös korostaa ihmisen arvokkuutta riippumatta siitä onko hän vankilassa vai ei. Kurssilaiset saivat tarvitsemaansa apua ja työvälineitä kehittääkseen valmiuksiaan itsenäiseen asumiseen.

Ihmisen elämään kuuluvat erilaiset elämänvaiheet. Jokaiseen elämään kuuluu huonoja hetkiä, päiviä ja aikoja. Ihmisillä on yksilöllisiä keinoja selvitä vaikeista elämäntilanteista. Myös kriisit kuuluvat elämään. Vankilaan joutuminen on suuri kriisi sen kohdanneelle. Oikein oivallettuna vankila voi kuitenkin olla myös pysähtymisen paikka, itesetutkiskelun hetki, jolloin kriisistä on mahdollista syntyä myös jotain hyvää. Vaikeudet ja hankaluudet voivat opettaa ja kasvattaa meitä ihmisinä. Niistä voi myös olla apua muiden ongelmien ratkaisemisessa. (Ahola & Furman, 2016, 170.)

Pidämme asumistaitokurssien järjestämistä vangeille yhteiskunnallisesti järkevänä toimintana. Kattava infopaketti, jonka veimme vankilaan mennessämme, saattaa auttaa vapautuvaa vankia selviämään arjen haasteista tai löytämään tahon, josta kysyä neuvoa, jos omat taidot eivät riitä. Kurssillamme oli mahdollista lisätä tietoa asumisesta, asumiseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, omista voimavaroista sekä palvelujärjestelmistä. Lisäksi kysymyksessä oli kurssille osallistujien voimaannuttaminen ja se, että he tulisivat myös tietoisiksi oikeuksistaan. Ennaltaehkäisevä työ ja tiedon lisääminen on tärkeää ja osa rikosseuraamusalaan liittyvää asunnottomuutta torjuvaa työtä. Tieto ja ymmärrys asioista, niiden vaikutuksista ja seurauksista mahdollistaa oman toiminnan tarkastelemisen ja muutoksen. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on luoda persoonallinen ja erottuva mutta samalla selkeä ja johdonmukainen tuotos, joka soveltuu kohderyhmälle käytettäväksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51 - 53.) Koska opinnäytetyöaiheemme liittyi hankkeeseen, jossa oli jo olemassa oleva toiminnallinen konsepti, oli vain luonnollista, että myös opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena. Hankkeessa tärkeänä osa-alueena oli sen voimavaraistava luonne ja siksi se mielestämme sopi erittäin hyvin myös siirrettäväksi vankilaolosuhteisiin.

Kokemuksemme osoitti, että kurssin järjestäminen vankilassa oli sekä merkityksellistä että tarpeellista. Vankilasta vapautuvilla on muita enemmän haasteita ”asumisen järjestymisessä” ja siksi tämän marginaaliryhmän asumisvalmiuksien lisäämisellä on sekä yhteiskunnallisesti että yksilötasolla suuri merkitys. Sen pitäisi kuulua naisvankien perusoi-keuksiin. Rikoskierteestä irrottautumiseen motivoituneiden rikosseuraamustaustaisten asunnottomien parissa on tehtävä työtä kodin saamiseksi ja sen säilyttämiseksi, jottei rikollisen elämäntavan jatkaminen muodostu ainoaksi varteenotettavaksi vaihtoehdoksi vankilasta vapautumisen jälkeen. (Mäki 2017,20.)

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli ns. kolmikantatyöskentelymallin toteuttaminen käytännössä. Tältä osin asumistaitokurssi ei saavuttanut tavoitettaan eikä opinnäytetyössä voitu arvioida mitä lisäarvoa erityisohjaajan ja kokemusasiantuntijan osallistuminen kurs- sin toteukseen ja ”jälkihoitoon” erityisohjaajan osalta olisi tuonut. Kolmikantatyöskentelyssä tarkoituksena oli lisätä yhteistyötä eri sektoreiden välillä siten, että kurssille olisi osallistunut vetäjien lisäksi myös vankilan henkilökuntaa sekä kokemusasiantuntija. Hallituksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelmassa 2016 - 2019 yhtenä päämääränä on vahvistaa kokemusasiantuntijoiden erityisosaamista muun muassa palvelujärjestelmän kehittämisessä. Tavoitteena on parantaa kokemusasiantuntijoiden roolia kouluttajina ja mentoreina. Suunnitelmana on kehittää kokemusasiantuntijoiden työhönohjausta ja koulutusta sekä räätälöidä heille roolit monialaisiin tukitiimeihin.

Hallituksen tavoitteet kuulostavat tarpeellisilta, kun peilataan niitä kurssimme tavoitteisiin kokemusasiantuntijuuden osalta. Kokemusasiantuntijatyön tulisi selkeästi kuitenkin olla organisoidumpaa eikä se voi perustua pelkkään vapaaehtoisuuteen. Tarkoituksenamme oli myös että kurssillemme olisi osallistunut vankilan henkilökuntaa, jotta olisimme voineet yhdessä esimerkiksi miettiä yksilöllisiä jatkumia kurssille osallistuville henkilöille. Vankilan työtilanne oli kuitenkin ilmeisesti niin tiukka, että työntekijää ei irronnut kurssillemme osallistumaan edes yhdeksi päiväksi. Johtopäätökseksi voinee esittää, että tämänkaltainen kurssitoiminta olisi hedelmällisempää, jos myös vankilan resurssit antaisivat myöten edes jossain määrin ja sitoutuminen olisi konkreetti- sempaa. Yhteistyö eri sektoreiden välillä edellyttää joustavaa työtettä ja valmiutta poiketa totutusta kaavasta. Aina on helppoa tehdä asiat niin kuin ”ne on aina tehty”. Uudenlainen kumppanuus vaatii kaikilta osapuolilta tahtoa ja harjoittelua.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi

Tavoite 1. Asumiskurssin räätälöinti vankilaolosuhteisiin sopivaksi siten, että vapautuvat naisvangit löytävät itsessään voimavaroja ja näköaloja rikoksettomaan elämään.

Asumiskurssin räätälöinnissä oli tärkeintä ottaa huomioon se, että poiketen vapaudessa järjestettäviin kursseihin, ohjelman tuli olla tarpeeksi kattava, mutta samalla joustava, jotta se täyttäisi koko kurssille varatun ajan. Kurseille, joissa olimme olleet mukana aikaisemmin, oli ominaista, että porukkaa vaelsi sisään ja ulos vaihtelevaan tahtiin. Tällöin ohjelma saattoi yleisöstä riippuen keskeytyä, muuttaa suuntaa tai alkaa tarvittaessa vaikka alusta. Vankilassa oli kuitenkin toisin. Vaikka kurssille osallistuneet vangit olivat paikalla vapaaehtoisesti, heillä ei ollut samanlaista valinnanvapautta eikä halua lähteä kesken pois tai osoittaa mielipidettään ”jaloillaan”. Virikkeet vankilassa ovat paljon rajatumpia, jolloin mikä tahansa aktiviteetti tuntuu vankilaolosuhteissa mielenkiintoisemmalta, koska se tuo toimintaa ja vaihtelua tylsistyttävään ”lumiseseen”.

Asumiskurssin suunnittelussa jouduimme siksi tekemään huomattavasti runsaammin pohjatyötä. Valmistelimme kurssille paljon erilaista materiaalia koskien mm. asunnon hakemista, erilaisten tukien hakemista, velka-asioiden selvittelyä, maksuhäirintämerkintöjä ja luottotietojen tarkistamista. Mielestämme onnistuimme kurssin räätälöimisessä niin, että kun kurssilaiset ilmoittivat omat kiinnostuksensa kohteet, meillä oli valmius järjestää kurssi osallistujien toiveiden mukaan.

Valitsimme kurssillemme ratkaisukeskeisen lähestymistavan, joka ohjasi keskittymään tulevaisuuteen menneisyyden vatkominen sijaan. Omien havaintojemme perusteella osallistujille lähestymistapa oli mieluinen; jokainen heistä osasi unelmoida ja haaveilla paremmasta elämästä. Kaikilla heistä oli toiveita ja odotuksia elämästä muurien ulkopuolella. Mielestämme onnistuimme kaivamaan osallistujista esiin resursseja, joita he voisivat käyttää hyödykseen vapautumisen jälkeen rikoksettomaan elämään orientoituessaan.

Tavoite 2. Ennaltaehkäistä kohderyhmän asunnottomuutta

Tavoitteena oli ennaltaehkäistä osallistujien asunnottomuutta tulevaisuudessa. Kurssin aikana selvisi, että kurssilaisilla oli suhteellisen paljon tietoa asumiseen liittyvistä asioista. Tämä yllätti ja ilahdutti, sillä suurin osa kurssilaisista oli iältään nuoria. Eniten kurssilaisia askarruttivat velkoihin ja maksujärjestelyihin liittyvät asiat, jotka selvästi painoivat useiden mieltä. Normaaliin elämiseen ja varsinkin asumiseen liittyvien asioiden budjetointi oli osallistujille haastavaa. Vaikutti siltä, että heillä ei ollut juurikaan tietoa siitä, millaisia kuluja asumiseen kuukausittain kuuluu. Kurssipäivien aikana koimme, että onnistuimme asumiseen liittyvien tärkeiden asioiden esilletuomisessa ja niiden käsittelyssä yhdessä kurssilaisten kanssa. Onnistuimme mielestämme antamaan heille työkaluja, jotka voivat auttaa heitä asumisen onnistumisessa. Kurssin osallistujat saivat myös mahdollisuuden opastaa ja oivaltaa vertaistuen avulla ja saivat näin kokea voimaantumista. Pieni ja tiivis ryhmä, sekä luottamuksen syntyminen vuorovaikutuksessa olivat avaintekijöitä sellaisen positiivisen tunteen löytymiselle, joka auttaa kurssilaisia löytämään muutosta versoavia voimia sisältään.

Tavoite 3: Yhteistyön lisääminen eri sektoreiden välillä

Tavoitteenamme oli, että kurssille osallistuisi meidän ohjaajien lisäksi myös kokemusasiantuntija, jolla olisi henkilökohtainen kokemus vankilasta vapautumiseen ja vankilan jälkeiseen asumiseen. Kokemusasiantuntijan läsnäolo kurssilla oli myös opinnäytetilajamme toive. Kokemusasiantuntija kuitenkin perui tulonsa lyhyellä varoitusajalla, emmekä olleet valmistelleet hänen tilalleen varasuunnitelmaa. Olimme kutsuneet kurssille osallistumaan myös vankilan erityisohjaajan, joka kertoi pitävänsä kurssiamme arvossa ja olisi mielellään siihen osallistunut, mutta joutui työkiireidensä johdosta jäämään kurssilta pois. Toteutimme kurssimme siis ilman kokemusasiantuntijaa ja erityisohjaajaa, joten suoranaisesti emme pysty arvioimaan kolmatta tavoitettamme. Kurssia suunnitellessamme tavoitimme kolmikantatyöskentelyllä mahdollisuutta tutkia sitä lisäarvoa, jota moniammatillinen ja ”rajoja rikkova” yhteistyö voi tuoda.

Kävimme kurssilla läpi Suomessa erityisesti vankeihin ja heidän tilanteeseen sekä asunnottomuuteen keskittyneet viranomaiset, toimijat sekä vapaaehtoisjärjestöt. Toivomme, että tavoitteemme toteutuu osittain tulevaisuudessa esimerkiksi siten, että kurssille osallistujille jäi tietous alalla vaikuttavista asiantuntijaorganisaatiosta ja järjestöistä sekä niistä tahoista, joihin voi tarpeen tullen ottaa yhteyttä ja joista saa neuvoa ja apua.

7.2 Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi

Ensimmäisenä henkilökohtaisena oppimistavoitteenamme oli oppia ohjaamaan haastavaa marginaaliryhmää. Arvioimme tavoitteen toteutumista omien havaintojemme ja vangeilta saamamme palautteen perusteella. Kurssiin sisältyi ohjausta neljänä peräkkäisenä päivänä. Ohjasimme kurssia yhdessä tasapuolisesti siten, että molemmille jäi yhtä paljon aikaa olla kurssin vetäjänä ja muistiinpanojen kirjoittajana. Kurssin aikana molemmat teimme havaintoja ja refleктоimme niitä toisen tekemiin havaintoihin. Kaikki ohjaukset toteutuivat onnistuneesti ja ohjaaminen oli sujuvaa. Soljahdimme luontevasti osaksi ryhmää. Saimme myös käytettyä ajan hyödyllisesti sekä pystyimme ohjailemaan kurssia siten, että pysyimme aiheessa. Vangeilta saamamme palautteen perusteella onnistuimme luomaan kurssin, joka kiinnosti kohderyhmää ja sai kurssilaiset vapautumaan ja kokemaan voimaantumista.

Toisena tavoitteena halusimme kehittää omaa ammatillista osaamistamme. Koko opinnäytetyöprosessi oli mielestämme opettavainen ja osaamista kehittävä. Kurssin järjestämisessä oli paljon organisointia ja se vaati aikataulutusta ja aktiivisuutta. Opimme, miten ohjata haasteellista ryhmää vankilaolosuhteissa. Yhteistyö vankilaviranomaisten, Sininau-

hasäätiön sekä Laurean opinnäytetyöohjaajien kanssa kehitti vuorovaikutustaitoja ja kasvatti rohkeutta olla aktiivinen tekijä ja toimija. Ammatillinen osaamisemme mielestämme kehittyi ja saavutimme tältä osin tavoitteemme.

Kolmantena tavoitteenamme oli verkostoitua. Opinnäytetyötilauksesta lähtien loimme loistavia kontakteja rikosseuraamusalan parissa työskenteleviin ihmisiin mm. Sininauhasäätiössä, järjestöissä sekä vankilassa. Verkoistoitumista auttoi huomattavasti se, että olimme aloitteellisia ja kiinnostuneita ja suhtauduimme positiivisesti vastaamme tulleisiin ihmisiin. Loimme kontakteja sähköpostitse sekä sosiaalisen median kautta. Itse pidämme verkostoitumista onnistuneena satsauksena tulevaisuuden työelämää ajatellen.

7.3 Helin itsearviointi

Olimme seuranneet Sininauhasäätiön järjestämien asumistaitokurssien pitämistä asumisyksiköissä Espoossa ja Vantaalla. Olimme myös heti alusta päässeet osallistumaan niiden ohjaamiseen yhdessä säätiön työntekijän kanssa. Oman kurssin järjestäminen Vanajan naisvankilaan kuulosti erilaiselta ja haasteelliselta. Meillä ei ollut etukäteen tietoa kurssilaisista - tiesimme ainoastaan, että he ovat itse saaneet ilmoittautua kurssille ja että vankila laittoi ensisijaisiksi näistä sellaiset naiset, jotka olivat lähiaikoina vapautumassa. Meillä ei myöskään ollut tietoa siitä, minkälaista ohjausta nämä olivat saaneet asumisasioihin liittyvissä asioissa. Itse koin hyväksi sen, että lähdin avoimin mielin Vanajaan kuuntelemaan naisten toiveita kurssipäivien sisällöstä.

Henkilökohtaisina oppimistavoitteinani oli olla aktiivisena toimijana jalkauttamassa asumistaitoja vahvistavaa toiminnallista kurssimenetelmää, oppia käyttämään toiminnallisia menetelmiä vankien kanssa työskennellessä sekä kehittää omaa ammatillista osaamistani. Asumistaitokurssin pitäminen ja soveltaminen vapautuville vangeille oli mielestäni erittäin toimiva keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Työskentelymme kurssin järjestämiseksi sujui hyvin Sininauhasäätiön, kokemusasiiantuntijan ja ohjaajamme kanssa. Suunnittelimme ja organisoimme kurssin Terhin kanssa ja olimme yhtä mieltä siitä, miten sen kanssa olisi järkevintä edetä. Pohdimme molempien osallisuutta ohjaamiseen ja yhteistuumin päädyimme siihen, että osallistumme yhdessä toiminnallisten kertojen ohjaamiseen. Teimme alustaavaa roolitusta, mutta emme olleet ehdottomia sen suhteen, sillä halusimme pitää ohjaustilanteet mahdollisimman joustavina. Minulla on jonkin verran kokemusta koulutustehtävistä ja ohjaustilanteista, joten lähtökohtaisesti en jännittänyt ohjaustilannetta. Olin myös käynyt pitämässä kaksi ohjaustuokiota Helsingin vankilassa, joten vankilaympäristö ja asiakaskunta olivat ennestään tuttuja. Kurssin kuluessa koin olevani ennemminkin valmentajan tai sparraajan roolissa kuin opettajan tai ohjaajan roolissa.

Parityöskentely ja yhdessä ohjaaminen sujuivat mielestäni erittäin luontevasti. Olimme tehneet yhteistyötä monissa ryhmätöissä opintojen kuluessa. Pystyimme helposti täydentämään toisiamme ja ohjaustilanteet soljuivat luonnollisesti. Parityöskentely oli koko opin- näytetyöprosessissa erittäin hyödyllistä, sillä jos toinen jäi jumiin työskentelyssä, niin toi- nen pystyi edistymään ja samalla puskemaan tarvittaessa toista eteenpäin. Tiimityöskente- lyn taito meillä molemmilla oli selkeästi jo ennestään vahvana. Oli myös erittäin hyödyllistä, että pystyi peilaamaan ja refleктоimaan omia ajatuksia ja tunteita parin kanssa. Reflektointia suoritimme usein jo ajomatalla Hämeenlinnasta takaisin Vantaalle. An- noimme myös palautetta toisillemme avoimesti. Yhdessä tekeminen vaati sitoutumista ja joustavaa roolitusta koko opinnäytetyöprosessin suhteen, sillä omien tavoitteiden lisäksi molempien onnistuminen ja valmistuminen riippuivat yhteisestä ponnistelusta.

7.4 Terhin itsearviointi

Henkilökohtaisena oppimisprosessina opinnäytetyön tekeminen oli huikea loikkaus sivusta- seuraajasta itsenäiseksi tekijäksi ja toimijaksi. Opinnäytetyön aiheeseen minut sai tarttu- maan kiinnostukseni naisvankeutta, asunnottomuutta ja huono-osaisuuden tematiikkaa kohtaan. Toiminnallisen opinnäytetyön toteuttaminen vaati paljon oma-aloitteisuutta, ky- kyä verkostoitua sekä epävarmuuden sietokykyä. Projekti opetti ottamaan vastaan haas- teita ja toimimaan aloitteellisena, vastuullisena kehittäjänä. Myös paineensietokyky ja kärsivällisyys kasvoivat kehittämisprosessin eri vaiheissa. Vuorovaikutusosaaminen kehittyi, kun opinnäytetyön toiminnallinen osuus vaati paljon yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Kohtaamisen taito ja toisen henkilön empaattinen kuunteleminen kehittyivät kurssipäivinä osallistujien kanssa toimiessa.

Opinnäytetyöprosessin aikana kohtasin erilaisia eettisiä kysymyksiä ja ongelmia. Havain- nointikykyäni ja reflektiotaitoni vahvistuivat koko prosessin aikana. Kehittämistyössä reflek- tointi on tärkeä työväline. Tärkeää on myös tulosten ja vaikutusten näkyväksi tekeminen. Oma ideointikyky ja kehittämismyönteisyys kasvoivat prosessin aikana.

Tein opinnäytetyön yhdessä Helin kanssa. Parityöskentelyn ansiosta tiimityöskentelytaitoni kehittyivät ja opin tekemään yhteistyötä ja tekemään yhdessä sen sijaan, että vanhasta tottumukselta tekisin kaiken itse. Parityöskentelyn koin opinnäytetyöprosessissa hyödylliseksi, kun omia ajatuksia sai usein reflektoida toisen kanssa. Näin sai asioihin toisenlaista näkemystä, joka auttoi puskemaan eteenpäin. Parityöskentely vaatii myös joustavuutta ja sitoutumista ja luottamusta siihen, että molemmilla on sama päämäärä prosessin loppuun saattamiseksi.

8 Pohdinta

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyöprosessia ammatillisesta näkökulmasta. Seuraavaksi arvioimme työn eettisyyttä ja luotettavuutta hyvän tieteellisen käytännön kannalta. Lopuksi pohdimme opinnäytetyön hyödyllisyyttä ja asumistaitokurssien mahdollisia kehitysehdotuksia.

8.1 Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen kasvun pohdinta

Sininauhasäätiö osoitti opinnäytetyön alusta lähtien meitä kohtaan suurta luottamusta ja uskoa onnistumiseemme. Saimme käyttöömmekoko PopUp - asumisneuvontakioski ja asumistaitokurssi -hankkeeseen liittyvän materiaalin, jo pidetyistä kursseista saadut kokemukset sekä tehdyt raportit ja ammattitaitoisen henkilökunnan tuen. Lisäksi saimme ennen vankilaan vietävää kurssia osallistua usealle asumistaitokurssille, joissa pääsimme konkreettisesti vetämään kurssia ja oppimaan havainnoimalla. Pidämme erittäin tärkeänä ja tarpeellisena oppina varsinkin kursseihin osallistumista ja ymmärrystä siitä, miten johdattaa kurssia eteenpäin asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kokemuksemme ansiosta meillä ei jäänyt sormi suuhun missään vaiheessa kurssia vankilassa pitäessämme. Jos vastaan tuli kysymys, mihin emme heti osanneet antaa oikeaa vastausta, selvitimme asian seuraavan päivän kurssikertaa varten. Paljon apua oli myös aikaisemmista työkokemuksistamme, jotka antoivat valmiudet suunnitella ja toteuttaa kurssilla käytetyt ja jaetut materiaalit nopeasti ja ammattitaitoisesti. Myös sosionomiopinnoista ja varsinkin harjoittelusta eri rikosseuraamusalan työpaikoissa oli etua, sillä ne antoivat ymmärrystä vangeista osallistujina ja vankilasta toimintaympäristönä.

Teimme huolellista pohjatyötä valitessamme yhteistyökumppaniksemme kokemusasiantuntijan, jonka kanssa yhteistyö aikaisemmin oli toteutunut saumoitta. Olimme yhteydessä kokemusasiantuntijaan aluksi sähköpostitse, sitten puhelimitse ja lopuksi kävimme tapaamassa häntä henkilökohtaisesti ja sopimassa kurssin yksityiskohdista sekä kokemusasiantuntijan roolista kurssilla. Vanajan vankila oli entuudestaan tuttu paikka kokemusasiantuntijalle, joten emme olettaneet että mikään voisi mennä vikaan. Opinnäytetyön ohjaajamme neuvoista huolimatta emme laatineet kokemusasiantuntijan mukanaololle varasuunnitelmaa ja sitten kävikin niin, että kokemusasiantuntija perui osallistumisensa kurssia edeltävänä päivänä. Yrityksistämme huolimatta emme saaneet häntä mukaan miksiäkään toiseksikaan kurssipäiväksi. Tämä vesitti tutkimuksemme siltä osin, mikä liittyi kolmikantatyöskentelyyn ja sen tarkasteluun, tuoko kokemusasiantuntijuus lisäarvoa kurssin sisältöön.

Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen, kurssille ei myöskään osallistunut vankilan henkilökuntaa. Erityisohjaaja koki kurssillemme osallistumisen kuitenkin tärkeäksi ja kertoi

sen meille. Kurssille hän ei valitettavasti kuitenkaan voinut osallistua työkiireidensä johdosta. Jäimme pohtimaan, mitä olisimme voineet tehdä toisin, että olisimme saaneet kolmikantatyöskentelyn onnistumaan.

Kokemusasiantuntijan peruttua tulonsa kurssille pohdimme, miten vastaavanlainen peruminen olisi mahdollista ehkäistä. Kokemusasiantuntijan toiminta perustuu erittäin paljon kokemusasiantuntijan persoonaan. Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, taidoilla ja vastuuntunnolla on suuri merkitys. Kokemusasiantuntijoita voidaan kouluttaa ja heille voidaan antaa työnohjausta, mutta loppujen lopuksi kukin tekee työtä omalla persoonallaan. (Kokemukset käytäntöön - kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen, 7). Kokemusasiantuntijalla tulisi kuitenkin olla joku tukihenkilö tai esimies, jolla olisi mahdollisuus koordinoida tämän toimintaa. Olisi myös paikallaan, että yhteisistä pelisäännöistä ja toimintatavoista sovitaan. On selvää, että tärkeä rooli on myös kokemusasiantuntijoiden palkkauksella ja arvostuksella. Kokemusasiantuntijan tulee tuntea, että hänen työtään arvostetaan.

THL:n vuosina 2013-2014 järjestämistä kokemusasiantuntija-työpajoista ja seminaareista on kerätty ehdotuksia toiminnan kehittämiseen. Päällimmäisinä asialistalla ovat olleet toiminnan ja koulutuksen yhtenäistäminen ja koordinointi valtakunnallisesti. Tällä pystyttäisiin takaamaan rahoitusta ja vahvistamaan kokemusasiantuntijoiden roolia ja toimenkuvaa moniammatillisessa työyhteisössä. Näiden lisäksi kokemusasiantuntijat ovat kokeneet tärkeiksi mahdollisuuden osallistua vertaisryhmiin ja työnohjaukseen. (Kokemukset käytäntöön - kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen, 24.)

Tällä hetkellä kokemusasiantuntijoita koulutetaan järjestöissä, yhdistyksissä ja sairaanhoitopiireissä. Ehkäpä valtakunnallisesti keskitetty ja koordinoitu koulutautumismahdollisuus toisi työhön vakautta ja hallitusohjelmaan mukaisiin tavoitteisiin kokemusasiantuntijoiden käytöstä sosiaalityössä ja sen kehittäjinä päästäisiin.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tieteellinen käytäntö on tutkimuseettisen neuvottelukunnan asettama ohjeistus. Ohjeistuksen mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen eli rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden vaaliminen koko tutkimusprosessin ajan. Sovelsimme opinnäytetyön teossa eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja käytimme asianmukaisia tapoja viitatessamme aiempiin tutkimuksiin ja julkaisuihin. (Kuula 2011, 34; The European Code of Conduct for Research integrity 2017.) Anoinme Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä tarvittavan tutkimusluvan kurssin toteuttamiseen ja aineiston keräämiseen.

Otimme tietosuojaa koskevat kysymykset alusta pitäen huomioon, sillä ymmärsimme, että kyseessä oli pieni ja helposti tunnistettava joukko naisvankeja. Annoimme heti kurssin alkumetreillä osallistujille kirjallisen lupauksen siitä, ettei heidän henkilöllisyytensä paljastu opinnäytetyössä. Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen, he varmistuivat siitä, että käsittelemme heitä anonyymisti. Samassa yhteydessä lupasimme, että kursilla otetuista valokuvista, joita voidaan julkaista sosiaalisessa mediassa, ei voida tunnistaa henkilöitä. Olemme säilyttäneet opinnäytetyöhön liittyvän aineiston ja asiakkaiden allekirjoittamat luvat niin, että ne eivät ole olleet kenenkään muun saatavilla. Opinnäytetyön valmistuttua hävitämme kaiken siihen liittyvän aineiston. Kurssilla ottamamme valokuvat säilytämme. Kuvissa ei ole tunnistettavissa olevia henkilöitä.

Luotettavuuden varmistamiseksi pidimme päiväkirjaa, johon kirjasimme opinnäytetyöhön liittyviä huomioita koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kirjaaminen oli suurena apuna aineiston työstämisessä. Sen avulla oli helppoa palata asioihin ja keskusteluihin, joista oli kulu-
nut jo pidempi aika. Asumistaitokurssin päivistä pidimme erityisen tarkkaa kirjanpitoa. Aineiston keruun ja sen raportoimisen suhteen olemme käyttäneet avoimuutta ja rehellisyyttä. Tapahtumien lisäksi kirjasimme huomioita tunnelmasta, kurssilaisten ilmeistä ja eleistä sekä otimme muutamia valokuvia.

Opinnäytetyössämme emme halunneet hyödyntää kurssille osallistuneiden naisten rikostaustatietoja, sillä halusimme painottaa työssämme voimavaraistamista. Opinnäytetyön kannalta ei ollut mielestämme tarpeellista saada tietää syitä, miksi kurssille osallistuneet naisvangit olivat joutuneet vankilaan, olivatko he siellä ensimmäistä kertaa tai onko heillä mahdollisesti takanaan useita vankeusrangaistuksia. Huomioimme suunnitelmatyössämme kuitenkin sen, että kurssillemme osallistuisi mahdollisesti hyvinkin erilaisia yksilöitä, joilla jokaisella olisi oma asumiseen liittyvä ongelma tai tarve, esim. päihdeongelma, laitospierre, häätö, velat, sairaus tms. Työskentelytapamme oli ratkaisukeskeinen ja siinä keskityttiin menneisyyden sijaan tulevaisuuteen katsomiseen. Pyrkimyksenämme oli tukea kurssilaisia vuorovaikutuksellisin keinoin, kuuntelemalla, jakamalla tietoa ja yhdessä toimimalla. Tarkoituksenamme oli auttaa heitä löytämään itsestään voimavaroja, jotka auttavat heitä lähestyvän vapautumisen ja asumiseen liittyvien asioiden hoitamisessa. Korostamalla ja painottamalla jokaisesta löytyviä vahvuuksia pyrimme parantamaan kurssilaisten motivaatiota pyrkiä kohti itsenäistä elämää. Vahvuuksia ja voimavaroja voidaan hyödyntää henkilökohtaisen tilanteen parantamiseksi ja turvallisen elämän turvaamiseksi.

Opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa pyrimme voimavaraistamaan vapautumassa olevia naisvankeja asumista koskevien asioiden ja ongelmien hoitoon. Käyttämämme materiaali ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa mahdollistivat kurssilaisten aktiivisen osallistumisen, vuorovaikutuksen ja vertaistuen. Lisäksi koimme, että ratkaisu- ja voimavarakeskeinen otteemme Vanajan asumistaitokurssilla antoi voimavaroja myös meille kurssinpitäjille.

Marginaalisen ryhmän kanssa työskentely antoi uskoa siihen, että edellisen uran aikana kehittyneet vuorovaikutustaidot ja ennakkoluulottomuus antavat vahvan pohjan sosiaalialalla työskentelyyn.

Asunnottomuus on Suomessa ajankohtainen haaste, johon pyritään vaikuttamaan moninlaisilla toimenpiteillä. Asunnottomiksi vapautuvat vangit eivät ole vahvoilla asunnon saamisessa. Asunnottomuus aiheuttaa ahdistusta ja aiemmat epäonnistumiset asumisessa vaikuttavat vielä pitkänkin ajan päästä negatiivisesti. Ilman asuntoa on vaikeaa keskittyä muiden asioiden hoitoon. Asunnottomuuden lisäksi vapautuvilla vangeilla on myös suuria haasteita yrittäessään sijoittua yhteiskuntaan, jossa torjuiden asenteiden kohtaaminen on jokapäiväistä. Opinnäytetyöllä ja asumistaitokurssilla pyrimme tuomaan esille vapautuvien naisvankien kohtaamia haasteita ja asumiseen liittyviä ongelmakohtia.

8.3 Kehittämisen- ja jatkoehdotukset

Kurssipäivämme Vanajan naisvankilassa osoittivat jo heti ensi hetkistä alkaen, että tällaiselle asumiskurssitoiminnalle tuntui olevan kysyntää. Kurssilaisten vilpittömän ilahtuminen siitä, että heidät huomioitiin ja heille järjestettiin jotain vankilarutiineista poikkeavaa hyödyllistä toimintaa, antoi meille opinnäytetyötä tekeville kurssin pitäjille selkeän viestin siitä, että olimme oikealla asialla. Vapautuviin naisvankeihin kannattaa panostaa ja sillä voi olla vaikutusta uusintarikollisuuden vähenemiseen.

Asumistaitokurssin aikana meille selvisi, että vapautuvilla naisvangeilla on kova tarve saada lisää tietoa asumiseen liittyvistä, heille ajankohtaisista asioista. Vankilassa voidaan järjestää toimintaa, joka tähtää asumisen ja arkielämän taitojen lisäämiseen (Rikosseuraamuslaitos 2016). Vankien yhteiskuntaan sijoittuminen vaatii erillisiä tukitoimia, jotka painottuvat vapautumisen jälkeiseen aikaan. Riittävän intensiivisten tukitoimien, vangin oman henkilökohtaisen motivaation sekä voimaantumisen avulla vapautuva vangin edellytykset selviytyä vapautumisen jälkeen yhteiskunnassa kasvavat. Ennakkoluuloista huolimatta voi elämä loksahda vankilassa paikoilleen. Tämän voi parhaimmillaan mahdollistaa tarjottu kuntouttava toiminta, sosiaalityö sekä asumispalvelut. (Granfelt 2013, 218.)

Kurssillamme kävi ilmi, että erilaiset asumismuodot olivat ryhmäämme osallistuneille entuudestaan tuttuja. Osittain nuoresta iästään huolimatta heillä oli rutkasti asumishistoriaa erityyppisistä asumismuodoista. Tämä tuli ilmi esimerkiksi tukiasunnoista puhuttaessa ja yksi kurssilainen kertoi olevansa sitä mieltä, että tukiasunnoissa ihmiset ovat yhtä aikaa asumisen paras ja pahin puoli. Asumiseen liittyvistä kuluista ja kustannuksista kurssillemme osallistuneilla oli vain vähän tai ei ollenkaan tietoa. Sosiaaliavustuksista puhuttiin yleisesti ainoana tulonlähteenä eikä työhönmenoja pidetty kannattavana suurten rikosvelkojen johdosta. Asumiseen ja elämiseen liittyvistä kuluista parhaiten oli tiedossa alkoholin

ja tupakan hinnat. Vähiten tietoa tuntui löytyvän asumiseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Teettämässämme palautelomakkeessa kaksi kurssilaisista toivoi nimenomaan tästä asiasta lisää tietoa.

Yleisesti voimme sanoa, että kurssia vankilassa järjestettäessä tulee ottaa huomioon se, että tunnelma voi vaihdella hyvinkin nopeasti. Kurssille osallistuvien keskinäinen ryhmädynamiikka säätelee ryhmän toimintaa ja siksi on tärkeää yrittää muodostaa alusta lähtien luottamuksellisen ja vapautunut ilmapiiri. Tämä onnistuu hyvin esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoiden ollessa kurssin ohjaajina, sillä heillä on erilainen rooli vankilahenkilökuntaan verrattuna. Kurssilaiset tuntuivat ottavan ”ulkopuoliset” tekijät hyvin vastaan.

Kurssimme yksi tärkeimmistä huomioista oli, että olisi ehdottoman tärkeää saada kurssille mukaan vankilan henkilökuntaa. Oivallinen yhteistyökumppani olisi esimerkiksi erityistyöntekijä tai muu henkilö, joka on mukana laatimassa vangin vapauttamissuunnitelmaa. Kurssilla tarjosimme tärkeää tietoa asumisesta ja siihen liittyvistä asioista, mutta meillä ei ollut tarjota kullekin vangille tietoa juuri hänen kotikuntansa tai -kaupunkinsa asioista. Tämän vuoksi kurssin täysipainoiseksi hyödyntämiseksi mukana tulisi olla henkilö, jolla on yhteydet vangin kotikunnan sosiaalitoimeen ja sitä kautta mahdollisesti myös järjestöihin ja muihin toimijoihin, joilta vapautuva vanki voisi saada tukea. Mielestämme tämä on kurssin onnistumiseksi välttämätöntä. Vaikka vankilahenkilökunnan osallistuttaminen kurssille vaatii ponnisteluja, kannattaa sitä kaikin keinoin yrittää, sillä muuten kurssi jää osittain torsoksi ja sen hyvä vaikuttavuus voi hävitä ilmaan.

Olimme alustavasti Sininauhasäätiön ohjaajan kanssa suunnitelleet asumistaitokurssillemme seurantatapaamisen. Sininauhasäätiön ohjaajamme esitti tästä toiveen jo kurssipäiviä suunnitellessamme. Tarkoituksena oli, että seurantatapaamisen avulla saisimme arvokasta tietoa kurssin vaikuttavuudesta. Suunnitelmana oli tavata loppukesästä kurssilaiset vankilan omassa, erillisessä kurssitilassa. Vapaamuotoisessa tilaisuudessa olisimme voineet kuulla miten kurssilaiset ovat saaneet edistettyä kurssilla käytyjä asumiseen liittyviä asioita yhteistyössä vankilan erityisohjaajan kanssa. Olisimme myös voineet arvioida sitä, oliko kurssin suorittamisesta ja jakamastamme informaatiosta ollut todellista hyötyä osallistujille. Valitettavasti jouduimme hylkäämään seurantatapaamisen, sillä aikataulullisesti siihen ei ollut mahdollisuutta. Kurssilaisista suurin osa oli vapautumassa niin pian, että uutta tapaamista ei ennätetty järjestää. Lisäksi ohjaajan kesäloma ja opinnäytetyön tekijöiden työtilanne estivät tapaamisen järjestymisen.

Tulevaisuudessa mahdolliset asumistaitokurssit tulisi suunnitella yhteistyössä vankilan kanssa aikataulullisesti siten, että vankien vapautumista edeltäisi seurantatapaaminen. Näin mahdollistettaisiin hyvä jatkumo kurssipäiville ja mahdollisuus saada parempaa palautetta siitä, miten kurssi on hyödyttänyt vapautuvia vankeja.

Kolmikantatyöskentelyn epäonnistuminen opinnäytetyömme osalta antoi osaltaan ajattelemisen aihetta kokemusasiantuntijoiden roolin merkityksestä ja sen vahvistamisesta. Kokemusasiantuntijoiden roolia ja arvostusta tulisi mielestämme vahvistaa järjestelmällisten ja johdonmukaisten valtakunnallisten käytäntöjen sekä koulutuksen avulla. Yhdenmukaisten käytäntöjen myötä kokemusasiantuntijoiden ammatillisuudella ja arvostuksella olisi mahdollisuus kasvaa ja kehittyä entisestään.

Asumisasioiden ja asumistaitojen opastaminen vankiloissa tulisi olla järjestelmällisesti organisoitua ja se voitaisi toteuttaa yhdessä esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Järjestöllä voisi olla hyvät edellytykset järjestää räätälöityjä asumistaitokursseja vankiloissa. Niillä on käytössään osaamista ja ne ovat osallisina hankkeissa, joita voitaisi suoraan hyödyntää vankiloissa. Tämänkaltainen yhteistyö on myös taloudellisesti perusteltua, sillä kolmannen sektorin toimijat ovat yleensä voittoa tavoittelemattomia ja siten eivät vie resursseja yhteistyökumppaneiltaan. Esimerkiksi opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden, eli asumistaitokurssin, ottaminen osaksi vapautuvien vankien vapautusohjelmaa tarjoaisi oivan mahdollisuuden valmiin ja toimivan työkalun hyödyntämiseen vankilatyössä.

Lähteet

Painetut lähteet

Ahola, T. & Furman, B. 2016. Ongelmista ratkaisuihin. Lyhytterapian perusteet. Porvoo: 2016.

Arola-Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus oppikirja 1 / 2012

De Jong, P. & Berg I.K. 2016. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. Lyhytterapiainstituutti. Porvoo: Bookwell Oy.

Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Granfelt, R. 2007. Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2007. Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Granfelt, R. 2013. Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja vankeudesta. Teoksessa Virokannas, E. & Väyrynen, S. (toim.) 2013. Varjoja naiseudessa. Painettu EU:ssa: UNIPress.

Granfelt, R. 2014. Asunto vai rikoksettomuus ensin. Teoksessa Lindeborg, H., Suonio, M., Lassila, T. (toim.) 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2014. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy.

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminasta. Mielen terveyden keskusliitto. Helsinki: Unigrafia Oy.

Hyväri, S. & Salo, M. (toim.) 2009. Elämäntarinoista kokemustutkimukseen. Helsinki: Mielen terveyden keskusliitto.

Karsikas, V. 2014. Polku vapauteen - psykososiaalisen työn kehittyminen ja rooli vankeinhoidon yhteiskunnallisessa tehtävässä. Julkaisussa Lindeborg, H., Suonio, M., Lassila, T. (toim.) 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2014. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2007.

Linderborg, H, Suonio M., Lassila T., 2014. Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy.

Tammi-Moilanen, K. 2002. Naisvangit. Julkaisussa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.). Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy.

Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Ruuskanen, P., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä.. Kuopio: Unipress.

Vilka H., Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

- ARA. 2017. Asunnottomat 2016. Selvitys 1/2017. Viitattu 1.9.2017. [http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016\(42132\)](http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016(42132))
- Asunto ensin. 2016. Y-säätiön verkkosivusto. Viitattu 4.10.2017. <http://asuntoensin.fi/tieto/tilastoja/>
- Evans, L. 2007. Locked Up, Then Locked Out, *Women & Therapy*, 29:3-4, 285-308. Viitattu 2.10.2017. http://dx.doi.org/10.1300/J015v29n03_15
- Granfelt, R., 2007. Vankilasta vapauteen, kotiin, yhteiskuntaan. Teoksessa Sunikka, S., Seppälä, U. & Granfelt, R. (toim.). *Asunnottomuuskirja. Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen*. SOCCA. Viitattu 7.10.2017. http://www.socca.fi/files/69/Asunnottomuuskirja_nakokulmia_asunnottomien_palvelujen_kehittamiseen.pdf
- International Federation of Social Workers. Global Definition of Social Work. Viitattu 1.9.2017. <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>
- KELA. 2017. Toimeentulotuki. Viitattu 16.10.2017. <http://www.kela.fi/documents/10192/3464829/Toimeentulotuki.pdf>
- Kriminaalihuollon tukisäätiö. Aune-hanke 2016 - 2019. Viitattu 30.9.2017. <https://kris.fi/2017/08/10/aune-hanke-2016-2019/>
- Kriminaalihuollon tukisäätiö. Tukiasumispalvelut. Liikkuvan tuen malli. Viitattu 14.10.2017. http://www.socca.fi/files/4020/O.Kaarakka_Liikkuvan_tuen_malli_KRITS.pdf
- Kokemukset käyttöön - kokemusasiantuntijatoiminnan kehittäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 36/2014. Viitattu 10.10.2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125488/URN_ISBN_978-952-302-373-4.pdf?sequence=1
- McKergow, M & Korman, H. 2008. Inbetween - not inside or outside. Viitattu 14.10.2017. <http://www.sikt.nu/wp-content/uploads/2015/06/Inbetween-Mark-McKergow-and-Harry-Korman-2008.pdf>
- Naisten asunnottomuuden nollatoleranssi. 2017. Y-säätiö. Viitattu 10.10.2017. http://asuntoensin.fi/assets/files/2017/05/Naisten-asunnottomuus_SaijaTurunen_Y-S%C3%A4%C3%A4ti%C3%B6.pdf
- National Alliance to End Homelessness 2016. Viitattu 6.10.2017. <https://endhomelessness.org/ending-homelessness/solutions/rapid-re-housing/>
- Nainen vankilassa. 2013. Portti vapauteen. Viitattu 1.9.2017. http://www.porttivapauteen.fi/blogi/kirjoitukset/45/nainen_vankilassa
- Naisvangit Suomessa. 2011. Portti vapauteen. Viitattu 1.9.2017. http://www.porttivapauteen.fi/tieto/tietopankki/2468/naisvangit_suomessa
- Lipponen, K. 2014. Positiivisen psykologian voima. Positiivinen psykologia ja ratkaisukeisyys psykoterapiassa. (ePub). Jyväskylä: PS-kustannus
- Rikosseuraamuslaitos. 2016. Viitattu 22.10.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantaonpano/toiminnot/muusosiaalinenkuntoutus.html>

Rikosseuraamuslaitos tilastoja 2016 (verkkojulkaisu). Viitattu 15.10.2017. http://www.rikkosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/OE-naT5BkF/RISE_Tilastoja_2016.pdf

Sininauhakoti. 2017. Viitattu 14.10.2017 <http://www.sininauhakoti.fi/index.php/sininauha-oy/sininauha-oy-n-tarina>

Sininauhaliitto. 2017. Viitattu 14.10.2017. <http://www.sininauhaliitto.fi/sininauhasaatio>

Sininauhasäätio. Viitattu 1.9.2017. <http://www.sininauhaliitto.fi/sininauhasaatio>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 11.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp450129552>

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:3. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma: Mieli 2009 -työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.9.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112002/passthru.pdf?sequence=1>

The European Code of Conduct for Research Integrity. 2017. Revised edition. All European Academies. Viitattu 27.10.2017. <http://www.alllea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf>

The International Federation of Social Workers. Viitattu 23.8.2017. <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>

Tuusa M. & Ala-Kauhaluoma, M. 2014. Selvitys nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:42. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.9.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70320/URN_ISBN_978-952-00-3545-7.pdf

What can the UK learn from how Finland solved homelessness? Housing network. 2017. The Guardian. Viitattu 11.10.2017. <https://www.theguardian.com/housing-network/2017/mar/22/finland-solved-homelessness-eu-crisis-housing-first?>

Zurhold, H., Moskalewicz, J., Sanclemente, C., Schmieid, G., Shewan, D. & Verthein, U. What Affects Reintegration of Female Drug Users After Prison Release? Results of a European Follow-Up Study. *Journal of Offender Rehabilitation*. 2011. Viitattu 2.10.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/10509674.2011.546221>

Ympäristöministeriö. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019. Viitattu 14.10.2017. <http://www.ym.fi/download/noname/%7B24462C90-35CA-4952-B390-C8C66D99FAD1%7D/119235>

Kuviot

Kuva 1: Kotiin ja asumiseen liittyviä asioita	32
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	11
Taulukko 2: Henkilökohtaisen oppimisen tavoitteet.....	12
Taulukko 3: Ratkaisukeskeisen työskentelyn olennaisimmat piirteet (McKergow & Korman, 2009)	24
Taulukko 4: Palautteet.....	38

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa.....	58
Liite 2: Kurssi-ilmoitus	60
Liite 3: Suostumuslomake	61
Liite 4: Arviointilomake.....	62

Liite 1 Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

3.5.2017

22/332/2017

Opiskelijat
Heli Leskinen
/ Terhi Wallenius
Laurea-ammattikorkeakoulu
Rikosseuraamusala

Hakemuksenne 2.5.2017

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Helsingin Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytettä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Pekka Sass. Opinnäytteen yhteyshenkilönä Vanajan vankilassa on johtaja Kaisa Tammi-Moilanen.

Tutkimuksen aihe

Asumistaitokurssin kehittäminen vapautumassa oleville vangeille

Tutkimuksen toteutus

Asumistaitokurssin järjestäminen Vanajan vankilan naisvankiryhmälle.

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen toteuttamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Kurssin järjestäminen tulee tehdä vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella ja välityksellä.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Vanajan vankilaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle. Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyk-

---

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 88500

Telekopio
029 56 88446

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

sikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista opinnäytteen intranet- ja tiivistelmän internet-sivuillaan.

Pauli Nieminen
kehitysjohtaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja
Vanajan vankilan johtaja

Liite 2: Kurssi-ilmoitus

PopUp

PopUP

PopUp

ASUMISKURSSI

Mistä haen asuntoa? Mitkä ovat vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet? Miten saada rahat riittämään?

PopUp-asumiskurssilta etsimme vastauksia näihin ja muihin asumiseen liittyviin kysymyksiin. Ilmoittaudu osallistujaksi kurssille ottamalla yhteyttä henkilökuntaan!

ASUMISKURSSIN AIKATAULU

Maanantai	15.5.2017	klo 12.00 - 14.00 / Suunnittelu
Tiistai	16.5.2017	klo 12.00 - 14.00
Keskiviikko	17.5.2017	klo 12.00 - 14.00
Torstai	18.5.2017	klo 9.00 - 11.00

TERVETULOA MUKAAN!

”It is also possible to participate in english”

Liite 3: Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Heli Leskisen ja Terhi Walleniuksen järjestämälle Asumistaito-kurssille, joka on osa Laurean ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetyötä. Minulle on selvitetty, että minusta kerättäviä tutkimus- ja havaintotietoja käsitellään luottamuksellisesti ja siten, että niistä ei voi tunnistaa henkilöllisyyttäni. Suostun siihen, että kurssilla otettuja valokuvia saa julkaista sosiaalisessa mediassa siten, että valokuvista ei ole tunnistettavissa henkilöllisyyttäni.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Liite 4: Arviointilomake

Ikä:

Mistä kuulit kurssita:

Vapaudun:

1. Arvio seuraavia asumiskurssiin liittyviä asioita.

	1=Täysin eri mieltä	2=Jokseenkin eri mieltä	3=Jokseenkin samaa mieltä	4=Täysin samaa mieltä
Kurssin ohjausliisaavaa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Osallistujamääräliisopivan kokoinen	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sisältöliihyvin suunniteltu	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kurssikertoja liittävästi	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kurssi vastasi odotuksiani	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sain kurssilta uutta tietoa asumiseen liittyvistä asioista	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

1. Voit halutessasi kommentoida edellisiä vastauksiasi.

2. Miten kehittäisit kurssin sisältöä?

3. Kannattiko ryhmään osallistuminen?

☐ Ei	☐ No-jaa	☐ Jo	☐ ehdottomasti
			

4. Muita terveisiä kurssin vetäjille.

KIITOS PALAUTTEESTA!